ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 84 (1721) | Пятніца, 19 кастрычніка 1962 года | Цана 4 кап.

КРОКІ КАМУНЫ

ДВАНАЦЦАЦЬ месяцаў года. У кожнага з іх свой «характар», свой «настрой». І тут прыклала руку не толькі прырода. Для нас месяц ад месяца розніцца і календаром чалавечых пачуццяў і спраў.

Кастрычнік. Ён выклікае ў памяці і ва ўяўленні не толькі карціну восені, урачыста-самотнага шуму лясоў, асірацелых палёў і сенажацей, прыціхлых у стоме пасля летняга прыпару. Гэта — і час адчування блізкасці вялікай даты, калі прагрымелі залпы легендарнай «Аўроры» і нарадзіўся новы свет, месяц традыцыйнай працоўнай вахты, перадсвяточных клопатаў і хвалюючага чакання ўрачыстасцей. На яго чале ляжыць нязгасны водсвет рэвалюцыйных бітваў, і такім, прыўзнята-рамантычным, увайшоў ён у свядомасць сучасных пакаленняў.

А з мінулага года ў абліччы кастрычніка з'явіліся новыя яркія рысы. Ён пачаў уяўляцца нам яшчэ і агромністай вышынёй, узышоўшы на якую чалавек бачыць далёкія далі жыцця. 17 кастрычніка ў Маскве адкрыўся XXII з'езд нашай роднай партыі, дні работы якога з цягам часу усё больш акаймляюцца арэолам легендарнасці, бо ён даў Савецкай Краіне старт на арбіту камунізма.

З трыбуны партыйнага форума прагучалі словы, якія ўзрушылі ўвесь свет. Партыя ўрачыста абвясціла, што цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме. Самая смелая, самая дзёрзкая мара людзей аб свеце ўсеагульнага шчасця, брацтва і роўнасці напоўнілася ў гэтыя дні зямной рэальнасцю, паўстала, як блізкая ява.

Прынятую на з'ездзе Праграму камуністычнага будаўніцтва савецкі народ успрыняў усім сэрцам, як справу свайго жыцця і гонару. І вось ужо год што ні адбываецца ў нашай краіне, на ўсіх працоўных франтах, звязана з яе прадвызначэннямі і вымяраецца яе патрабаваннямі. Краіна, як заўсёды, цвёрдым і ўпэўненым крокам ідзе па намечанаму партыяй курсу.

Аб хуткасці гэтага руху выразна гаворыць апублікаванае днямі паведамленне Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення. Прамысловасць краіны, адзначаецца ў ім, перавыканала дзевяцімесячны план сёлетняга года па выпуску прадукцыі. Аб'ём прамысловай вытворчасці ўзрос у параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года на дзевяць з палавінай працэнта. І далей — лічбы, лічбы, якія наглядна пераконваюць, што матэрыяльна-тэхнічная база камунізма ствараецца паспяхова, што дабрабыт народа ступенька за ступенькай узнімаецца да таго ўзроўню, калі поўны дастатак прыйдзе да кожнага чалавека.

Слаўна, натхнёна працуе савецкі народ, добры разгон узяла краіна на першых кіламетрах камуністычнай трасы! — вось галоўны вынік пражытага года і зарука нашых будучых поспехаў.

Партыя вучыць, што ўсталяванне ўсеагульнага шчасця на зямлі — справа рук мільённых мас. «Перамога камунізма,— гаворыцца ў Праграме партыі, — залежыць ад людзей, і камунізм будуецца для людзей. Кожны савецкі чалавек сваёй працай набліжае перамогу камунізма». Глыбокае ўсведамленне радавымі працаўнікамі горада і вёскі сваёй рашаючай ролі ў барацьбе за ажыццяўленне ленінскіх ідэй — яркая прыкмета нашага часу, калі партыя рашуча пакончыла з культам асобы і тым самым адкрыла крыніцы творчай ініцыятывы народа. Безліччу цудоўных фактаў і прыкладаў выяўляецца яна, свежая атмасфера нашага жыцця. Іменна ў ёй мог і павінен быў нарадзіцца выдатны рух за званне брыгад і ўдарнікаў камуністычнай працы, які ахоплівае ўжо звыш двух дзесяткаў мільёнаў чалавек. А шматлікія прыклады, калі грамадскасць, рабочыя калектывы бяруць на сябе клопаты, якімі раней займаліся дзяржаўныя ўстановы. А пачуццё непрымірымасці да адмоўных з'яў, да бюракратызму і бяздушнасці, дармаедства і маральнай разбэшчанасці — пачуццё, якое памножылася сёння ў сто разоў. Рысы новага відаць у любой сферы нашага жыцця, і мы пазнаём у іх рысы камунізма, які з'яўляецца для нас сінонімам высокай свядомасці, творчага гарэння, крыштальнай чысціні чалавечых узаемаадносін.

СТВАРАЮЧЫ матэрыяльна-тэхнічную базу камунізма, савецкі народ адначасова вырашае грандыёзныя задачы ў галіне духоўнай культуры. Новае грамадства, як вядома, будзе характарызавацца не толькі магутнай экономікай, высокім дабрабытам людзей, а і багатым, гарманічна развітым чалавекам. Партыя ў сваёй Праграме пэўна і ясна вызначыла культурныя, маральна-этычныя і псіхалагічныя абрысы камуністычнага грамадства. Яны вабяць і захапляюць глыбокім гуманізмам, прыгажосцю прынцыпаў, якія леглі ў іх аснову, непахіснай верай у магчымасць вызвалення чалавека ад усяго благога, што ён вынес з старога свету.

Поспехі нашы ў галіне культурнага будаўніцтва і выхавання новага чалавека неаспрэчныя. У гэтым напрамку многае зроблена і за мінулы год, які прайшоў пад сцягам XXII з'езда партыі. Год гераічнай працы рабочага класа і калгаснага сялянства, ён у такой жа меры быў і годам росту духоўных здабыткаў — стварэння новых кніг і кінафільмаў, узнікнення новых універсітэтаў культуры і калектываў мастацкай самадзейнасці, адкрыцця новых музычных школ і будаўніцтва новых клубаў...

У барацьбе за перамогу камунізма ідэалагічная работа становіцца ўсё больш рашаючым фактарам. І калі мы сёння гаворым аб слаўных перамогах савецкага народа, то работнікі культурнага фронту і творчая інтэлігенцыя могуць ганарыцца сваімі непасрэднымі адносінамі да іх. Але разам з тым трэба ўсведамляць усю складанасць задач, якія наперадзе. Партыя патрабуе, няспыннага ўдасканальвання ідэалагічнай зброі. Клопатамі аб гэтым прасякнуты і Заклікі Цэнтральнага Камітэта КПСС да 45-й гадавіны Вялікага Кастрычніка.

— Дзеячы літаратуры і мастацтва! — заклікае Цэнтральны Камітэт партыі. — Змагайцеся за высокую ідэйнасць твораў і мастацкае майстэрства, за цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа!

— Работнікі друку, радыё і тэлебачання, выдавецтваў і культурна-асветных устаноў! Будзьце баявымі памочнікамі партыі ў яе барацьбе за перамогу камунізма!

ГОД БАРАЦЬБЫ савецкага народа за ажыццяўленне рашэнняў XXII з'езда партыі пераканаўча засведчыў, што шлях, вызначаны новай партыйнай Праграмай, будзе пройдзены паспяхова. А гэта значыць, што будучыня належыць камунізму, ідэі якога ўсё больш глыбока пранікаюць у свядомасць чалавецтва. Поступ Камуны не спыніць ніхто і нішто, бо гэта поступ самой гісторыі.

Плакат мастака Л. Замаха, выдадзены Дзяржаўным выдавецтвам БССР.

ТЭЛЕВІЗІЙНЫЯ ФІЛЬМЫ

«Прагулка па Мінску» — так называецца новы фільм, зняты нядаўна на Мінскай студыі тэлебачання. Над ім працавалі рэжысёр В. Карасёў, аператары М. Юрэвіч і П. Кульгавы. Гэта відавы фільм аб адроджаным горадзе, аб архітэктурнай прыгажосці яго вуліц, плошчаў і сквераў і, вядома, аб простых савецкіх людзях.

Пра лёс Вітаутаса Мэркевічуса, сына лесніка з мястэчка Рудайкішкі, які стаў узорным кадравым афіцэрам адной з воінскіх часцей Беларускай ваеннай акругі, расказвае фільм з дзвюх частак «Ажыццёўленая мара». Фільм падрыхтаваны рэдакцыяй ваенных перадач.

Выходзіць на блакітныя экраны тэлевізараў дакументальны фільм-нарыс «Людзі адной сям'і», які пазнаёміць гледачоў з працоўнымі буднямі вялікай сям'і расточніка Гомельскай чыгуначнай майстэрні Г. Кавалёва.

Рэжысёр А. Залозаў і аператар А. Бычкоўскі заканчваюць здымкі двух фільмаў. Першы прысвечан работнікам службы надвор'я БССР, другі, пад умоўнай назвай «Сардэчныя сустрэчы», расказа пра культурныя сувязі Беларусі з зарубежнымі краінамі.

Пра цікавую гісторыю, што аднойчы адбылася ў адным з тралейбусаў сталіцы, гледачы даведаюцца з новай камедыйнай навелы, якая хутка будзе здымацца. Апроч таго, рыхтуюцца тэлевізійныя нарысы аб творчасці беларускіх мастакоў.

Э. РЫСАЕЎ.

Паэтычная ПАВЕРКА

Што хвалюе сёння паэтаў? Што новага з'явілася з-пад іх пяра?..

Пад рубрыкай «Паэтычная паверка» наша газета будзе знаёміць чытача з новымі вершаванымі творамі.

Васіль МАКАРЭВІЧ

ВЫШЫНЯ

Аэрадром гудзе, як грот,
б'е хваля музыкі цяжкая.
І раптам — гул!
І сіні гром
нас ад зямлі ўсіх адрывае.

Нібы вадой
рэзервуар,
нас вышыня цяжарам поўніць.
А недзе з гупам,
як пажар,
бушуе і шапее полымя.

І нібы водбліск ад кастра
ці сполах ад зары трывожнай,
хістаецца у зрэнках страх,
на вёрсты сінія памножаны.

Ірвецца воблакаў абрус,
наўзбоч паветра свішча
струнамі.
Здаецца, мы у крокі брус
ўразаемся
вялізным стругам.

І вось, як добры гаспадар,
к нам вышыня прыходзіць сіняя,
каб нашу сілу нам аддаць
і падарыць сваю 'шчэ сілу.

Глядзім, нібы праз сотні сіт.
Казбек, Эльбрус, хрыбет вунь
Яблыневы!
І сонца блізка так вісіць,
хоць ты сарві яго, як яблыка.

Павек ад промняў не падняць.
Планеты кружаць караваямі.
О, вышыня — карона дня —
табою мы каранаваныя!

Марк СМАГАРОВІЧ

БУРАН

Грома чуліся раскаты,
Стэп гудзеў, як барабан,
Рыскаў пыльны, рыжаваты,
З доўгай грываю буран;
Пераскокваў цераз рэчкі,
З ходу браў любы бар'ер,
Нечакана на авечкі
Налятаў, як люты звер.
А цяпер яму не тое,
Іншыя настаці дні,
Плешча мора залатое
Тут, куды ні пазірні.
Вось ён мяць пачаў пшаніцу,
Ды наткнуўся на дубкі,
Закілзанай кабыліцай
Прыпадняўся на дыбкі.
І затрапятаўся ў голлі,
Кінуўся з ствала на ствол,
Пакруціўся,
Паскуголіў
І абсунуўся на дол.

Рыгор БАРАДУЛІН

САДЫ

Сады — жывучыя народы
Зялёнага мацерыка.
Не абміналі іх нарогі,
Душыла засухі рука.
Узяць было нялёгка сілы,
Бо войны йшлі, як дзень за днём.
Адна марозам іх смаліла,
Другая — нішчыла агнём.
А выжывалі, як салдаткі,
Глядзелі яблынькі ў блакіт.
І не ад яблык — ад падаткаў
Трашчалі іхнія сукі.
Сякера секла,
грыз іх заяц.
Ды толькі гэткія сады:
Вясна прыйшла —
і зноўку завязь,
І зноў надзея на плады...

ГАРАДЫ БУДУЧАГА РАСТУЦЬ СЁННЯ

2. НОВАЕ — ПА-НОВАМУ!

А. ТАФ, архітэктар.

Прыгажосць і мэтазгоднасць

ПРЫ рэканструкцыі такіх гарадоў са шматвяковай гісторыяй, як Мінск і некаторыя абласныя цэнтры нашай рэспублікі, творчыя магчымасці архітэктараў часта бываюць абмежаванымі, ім даводзіцца зыходзіць са спрадвечных горадабудаўнічых сітуацый. Затое праектаванне і будаўніцтва новых прамысловых і жыллёвых цэнтраў раскрывае перад зодчымі сапраўдную прастору для ажыццяўлення самых перадавых і сучасных прынцыпаў горадабудаўніцтва.

У гэтым сэнсе вельмі цікавыя праектаванне і будаўніцтва Новаполацка, Салігорска і Светлагорска. У іх шмат агульнага: усе яны народжаны велічнымі планамі XXII з'езда КПСС; усе яны з'яўляюцца будоўлямі вялікай хіміі сямігодкі; нарэшце, усе разлічаны прыкладна на аднолькавую колькасць насельніцтва—80—100 тысяч чалавек.

Тэмпы будаўніцтва, будучыня, якая раскрываецца перад гарадамі-новабудоўлямі, вельмі захапляючыя. Сапраўды, яшчэ няма чатырох год, як пачалося ўзвядзенне гіганта хімічнай індустрыі — буйнейшага ў Еўропе нафтаперапрацоўчага завода, а ўжо выраслі вялізныя заводскія карпусы і розныя іншыя збудаванні. Толькі сёлета будаўнікі і мантажнікі зманціравалі велізарныя металічныя ўстаноўкі крэкінгаў, пасля чаго пачалі мантаж абсталявання і ўстановак. Гэта стала магчымым дзякуючы таму, што ў 1961 годзе пачаў працаваць буйнейшы завод жалезабетонных вырабаў, які будзе выпускаць 50 тысяч кубаметраў канструкцый і дэталей. Будаўніцтва Полацкага нафтаперапрацоўчага завода ўжо ўвайшло ў рашаючую стадыю—з будучага года завод павінен пачаць выпускаць прадукцыю.

А побач з заводам, на месцы маленькай глухой, старой вёскі Слабада, што адзінока стаяла паміж лясоў і балот пад старажытным Полацкам, над Заходняй Дзвіной расце прыгожы добраўпарадкаваны горад, разлічаны на 80 тысяч жыхароў (цяпер у ім жыве ўжо больш 10 тысяч чалавек). Тут дзесяткі вуліц, забудаваных шматпавярховымі дамамі. У эксплуатацыю здадзена звыш 30 тысяч квадратных метраў жылля. У кватэрах ёсць усе выгоды—вада, газ, цэнтральнае ацяпленне, каналізацыя. У горадзе працуюць кінатэатр, сярэдняя школа, паліклініка і бальніца, дзіцячыя сады і яслі, камбінат бытавога абслугоўвання, магазіны. А колькі яшчэ будуецца!

На поўдні Мінскай вобласці за кароткі тэрмін узняліся шматпавярховыя жылыя дамы першых мікрараёнаў Салігорска, а побач—прамысловыя карпусы першага калійнага камбіната—будучага гіганта вялікай хіміі, які ўжо дае сельскай гаспадарцы каштоўныя ўгнаенні.

Праект планіроўкі горада беларускіх гарнякоў быў выкананы Белдзяржпраектам у 1958—1959 гг. Цяпер ён адкарэкціраваны. Горад разлічаны не на 24 тысячы і не на 47, як меркавалася раней, а на 100 тысяч жыхароў! Гэта абумоўлена пашырэннем магутнасцей камбіната.

Вельмі высокія тэмпы будаўніцтва Салігорска: з пачатку будаўніцтва (1960 г.) да сённяшняга дня жылая плошча тут перавысіла ўжо 75 тысяч квадратных метраў. У бягучым годзе салігорскія будаўнікі здадуць у эксплуатацыю яшчэ каля 30 тысяч квадратных метраў жылля.

Якім жа будзе горад гарнякоў праз 15—20 год, калі здзейсніцца яго генеральны план? Сапраўды, цудоўны! Мікрараёны наблізяцца да зялёнага бору на захадзе і да паркавай зоны на поўдні і ўсходзе. Гарадскі сілуэт дапоўняць васьмі-дзевяціпавярховыя жылыя дамы вежавага тыпу, а таксама радыё і тэлевізійныя мачты. З'явяцца новыя палацы культуры, гасцініцы, універмагі, школы, кінатэатры, дзіцячыя ўстановы, стадыён на 10—15 тысяч чалавек і многае іншае.

Непаўторнае індывідуальнае абліччa гораду надасць тое, што ён стане горадам-портам. Справа ў тым, што па рашэнню XXII з'езда КПСС у недалёкай будучыні пачнецца стварэнне Чарнаморска-Балтыйскай воднатранспартнай магістралі. Прыкладна трэцяя частка гэтага вялікага воднага шляху—каля 800 кіламетраў—пройдзе па тэрыторыі Беларусі. У прыватнасці, будзе значна рэканструяваны басейн ракі Прыпяці—асноўнай воднай артэрыі Палесся. У выніку гэтых смелых пераўтварэнняў з Салігорска праз паглыбленыя і пашыраныя рэкі Случ і Прыпяць прамым водным шляхам паплывуць судны з калійнымі ўгнаеннямі ў Клайпеду і Адэсу, а адсюль далей—ва ўсе канцы свету.

На паўднёвай ускраіне горада, дзе цячэ рака Случ, акаймаваная зялёным борам і паркам, разальецца вялікае вадасховішча са спартыўнай станцыяй. Тут будзе пабудавана пасажырская прыстань і водныя пасажырскія лініі звяжуць Салігорск з Гомелем, Брэстам і іншымі гарадамі.

АЛЕ ЦУДОЎНАЯ будучыня як Салігорска, так і іншых новых беларускіх гарадоў, абавязвае праекціроўшчыкаў і будаўнікоў ужо цяпер прыкласці шмат працы і намаганняў. На жаль, побач са значнымі дасягненнямі ў планіроўцы, забудове і добраўпарадкаванні нашых новых гарадоў ёсць недахопы, пра якія хацелася б пагаварыць больш падрабязна.

У Салігорску, як і ў іншых гарадах-новабудоўлях, некапітальная першапарадкавая забудова паступова замянілася капітальнай, але малапавярховай з характэрнымі для яе невялікімі кварталамі.

У гарадах-новабудоўлях была поўная магчымасць своечасова і добра арганізаваць чыгуначны і гарадскі транспарт. У Светлагорску гэта зроблена, а ў Салігорску чыгунка, напрыклад, аказалася ў цэнтры горада і штучна падзяліла яго жылыя раёны. Будаўнікі і праекціроўшчыкі, праўда, зыходзілі з першапачатковай колькасці насельніцтва, аднак і ў гэтым выпадку ясна было, што горад так ці інакш будзе расці. У выніку цяпер рух аўтатранспарту і пешаходаў у раёне чыгункі не адпавядае правілам бяспекі, не гаворачы ўжо аб немінучых затрымках аўтамашын на пераездах. Апрача таго, у Салігорску многія жылыя дамы аказаліся размешчанымі непасрэдна на напружаных транспартных магістралях, у якія штучна ператварыліся вуліцы імя Ленінскага камсамола і Канстанціна Заслонава. Хочацца думаць, што гэта з'ява часовая і будзе ліквідавана пры канчатковай забудове горада.

Новыя жылыя раёны Салігорска павінны быць не толькі ўтульныя, зручныя, але і прыгожыя. Пакуль што гэта задача не знайшла паўнацэннага вырашэння. Забудова мікрараёна № 5 выглядае аднастайнай. Акрамя таго, тут усё яшчэ ўжываецца стары прынцып перыметральнай забудовы, у выніку чаго дамы сваімі фасадамі выходзяць на праезджыя магістралі, на якіх шумна

(Заканчэнне на 2-й стар.).

Першая частка артыкула надрукавана ў нумары за 12 кастрычніка г.г.

Да дзён знаменальных

Новымі працоўнымі поспехамі сустракаюць савецкія людзі 45-ю гадавіну Вялікага Кастрычніка. Да радаснага, урачыстага свята шматлікія самадзейныя калектывы рэспублікі рыхтуюць цікавыя канцэрты. У іх прымуць удзел спевакі і танцоры, чытальнікі і салісты, музыканты і акрабаты. Пра тое, як праходзіць падрыхтоўка да свята ў палацах культуры, сельскіх клубах і дамах культуры паведамляюць нашы карэспандэнты ў гэтай падборцы.

У РЭПЕРТУАРЫ — БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

Народная харавая капэла, створаная пры Магілёўскім парку культуры і адпачынку, налічвае 60 спевакоў. Гэта — рабочыя розных прадпрыемстваў горада, служачыя, інтэлігенцыя, хатнія гаспадыні, або інакш кажучы, аматары роднай беларускай песні. Таму зразумела, што рэпертуар народнай капэлы складзены ў асноўным са старадаўніх народных і сучасных песень.

З вялікім захапленнем развучылі спевакі беларускія народныя песні «Дождж ідзе» і «Янка». Песню «Бярозка» Л. Абеліёвіча нядаўна таксама ўключылі ў рэпертуар.

Паспяхова працуюць салісты. Работніца фабрыкі мастацкіх вырабаў Людміла Фралова развучвае «Беларускі вальс» А. Шыдлоўскага. Электрык Андрэй Драздоў будзе співаць песню Н. Сакалоўскага «Нёман».

ПАСЛЯ ПРАЦОЎНАГА ДНЯ

□ Ансамбль песні і танца створаны пры Аршанскім клубе чыгуначнікаў імя С. М. Кірава. У яго складзе дзевяноста чалавек. Гэта ў асноўным маладыя чыгуначнікі вузла і студэнты Аршанскага тэхнікума чыгуначнага транспарту. Ансамбль рыхтуе сваю першую музычна-харэаграфічную сюіту «Мір і дружба». У яе ўваходзяць творы паэтаў, кампазітараў, танцы народаў СССР і краін народнай дэмакратыі.

□ «З песняй — у дарогу» — такую назву далі вакальна-харэаграфічнай кампазіцыі ўдзельнікі ансамбля песні і танца Гомельскага Палаца культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна. Кампазіцыю склалі самадзейныя артысты. Яна расказвае пра стваральную працу савецкіх людзей. У кампазіцыі прымае ўдзел 120 танцораў і спевакоў.

□ У сельгасарцелях Браслаўшчыны цяпер напружаныя дні — калгаснікі заканчваюць асеннія палявыя работы. І нягледзячы на гэта вечарамі збіраецца моладзь у клубы і дамы культуры. Аматары самадзейнасці склалі цікавыя канцэртныя праграмы і рыхтуюцца да канцэртаў.

Так, напрыклад, у калгасе «Шлях Леніна» працуе ансамбль народных інструментаў, якім кіруе аматар музыкі Зінаіда Пальчэўская. Удзельнікі ансамбля рыхтуюць папулярныя беларускія і рускія песні і танцы.

Паспяхова праходзяць рэпетыцыі спевакоў ў сельгасарцелі «Чырвоная Зорка». Цікавыя эстрадныя нумары рыхтуюць аматары самадзейнасці саўгаса «Віктарскі». Іх праграма складзена ў асноўным з інтэрмедый, прыпевак, сатырычных фельетонаў, напісаных на мясцовым матэрыяле.

ХОР ДАЯРАК

Дзесяць год споўнілася з дня стварэння харавога калектыву даярак у калгасе імя А. С. Пушкіна Бабруйскага раёна. Хор даярак — неаднаразовы ўдзельнік раённых, абласных і рэспубліканскіх аглядаў мастацкай самадзейнасці. У праграме хору шмат беларускіх народных песень, частушак на мясцовыя тэмы.

Да свята Кастрычніка і адначасова да Дэкады самадзейнага мастацтва харавы калектыў падрыхтаваў беларускія народныя песні «Вярба», «Вечарком за рэчкаю», «Па-над борам, па-над лугам», калгасныя прыпеўкі, складзеныя ўдзельнікамі хору, і інш.

Дзесяцігадовы юбілей харавога калектыву супадае з правядзеннем Дэкады самадзейнага мастацтва. Удзельнікі хору паставілі перад сабой задачу змагацца за званне Народнага хору.

Студэнцкі эстрадны аркестр Беларускага політэхнічнага інстытута добра ведаюць далёка за межамі нашай рэспублікі. Аркестр выступаў з канцэртамі ў Маскве, Рызе, Таліне. У гэтыя дні самадзейныя артысты рыхтуюць новую канцэртную праграму. Хутка ў студэнцкім клубе будуць гучаць творы «Полька Янка», «Твая ўсмешка», «Гумарэска» і інш.

Фота Ул. КРУКА.

ГУЧАЦЬ ТРУБЫ

Закончаны рабочы дзень. Экскаватаршчык Эдуард Гулякевіч і яго брат настаўнік Уладзімір, пенсіянер Міхаіл Сілаў, стораж Уладзімір Гаворка і многія іншыя ўдзельнікі аркестра духавых інструментаў спяшаюцца ў Пухавіцкі раённы Дом культуры. Там цяпер па вечарах праходзяць рэпетыцыі аркестра — да Кастрычніцкіх свят не так многа часу, а ўдзельнікам гэтага калектыву трэба развучыць некалькі твораў. На святочным канцэрце аркестр выканае «Неапалітанскую песню» Чайкоўскага, папулярныя вальсы Штрауса, папуры на ўкраінскія тэмы і іншыя творы.

ПРА МУЖНЫХ І АДВАЖНЫХ

— Якую п'есу прыняць да пастаноўкі? — такое пытанне абмяркоўвалі нядаўна артысты Слуцкага народнага тэатра.

Многія самадзейныя артысты прапанавалі п'есу маладога драматурга Р. Раманава «Да сустрэчы, зямля». Гэты твор прысвечаны сённяшняму жыццю савецкіх лётчыкаў — мужных і адважных заваёўнікаў вышынь. П'еса прынята. Пачаліся рэпетыцыі. Ролю Белавокава даручылі Г. Гапановічу. Ролі Вольгі і Зоі пажадалі выконваць Т. Рошчына і Н. Лемеш. Вобраз Іскры створыць І. Андрэева. Мастак Ул. Наруцкі распрацаваў эскізы афармлення спектакля. П'есу рыхтуе рэжысёр Е. Лужанская.

Артысты Народнага тэатра — актыўныя ўдзельнікі нядаўна створанай агітацыйна-мастацкай брыгады, якая будзе выязджаць у калгасы раёна. Па іх ініцыятыве створаны гурток, які падрыхтаваў аднаактовую п'есу «Павуцінне», якая выкрывае шкоднасць рэлігійных забабонаў.

Свае першыя спектаклі артысты пакажуць у дні Кастрычніцкіх свят.

ДАР МУЗЕЮ

Віцебскі абласны краязнаўчы музей папоўніўся новымі экспанатамі, прысвечанымі 150-годдзю Айчыннай вайны. Жыхар горада Лазар Міхайлавіч Розман паднёс у дар музею вялікі альбом «Барадзінскае поле бітвы, яго мінулае і сучаснае». Гэты альбом быў выдадзен 50 гадоў таму назад, калі Расія святкавала 100-годдзе сваёй слаўнай перамогі над французскімі акупантамі. У ім змяшчаецца падрабязнае апісанне баявых пазіцый і воінскіх часцей, якія ўдзельнічалі ў гераічнай бітве.

Цікавасць маюць вялікая панарама Барадзінскага поля, здымкі яго асобных месц. На фатаграфіях паказаны месцы рашаючых сутычак, узгоркі, дзе размяшчаліся камандныя пункты Кутузава і Напалеона. Ёсць фотаздымкі магілы Баграціёна, першапачатковага выгляду чыгуначнага вакзала станцыі Барадзіно.

БЕЛТА.

Ул. НЯФЕД

ТЭАТР
МУДРАЯ ПРАСТАТА КЛАСІКІ

Тэатр імя Я. Купалы мае багаты вопыт работы над творамі А. Астроўскага. З часу першага звароту да спадчыны вялікага рускага драматурга ў 1936 годзе на сцэне купалаўскага тэатра пастаўлена восем яго п'ес, сярод якіх найбольш глыбокае раскрыццё атрымалі «Ваўкі і авечкі», «Позняе каханне» і «Даходнае месца». Гэтыя пастаноўкі паказалі, што Астроўскі з усімі ўласцівымі яму [illegible] вельмі блізкі творчаму характару майстроў Акадэмічнага тэатра. [illegible] размову па вялікім рахунку.

Гавораць, вялікае бачна на адлегласці. Ад прэм'еры нас аддзяляе вялікая «адлегласць». І вось цяпер, звяртаючыся да таго, што нам давялося ўбачыць, мы перш за ўсё фіксуем увагу на нечым самым галоўным, што ў першую чаргу ўзнікае ў памяці.

Спектакль быў намі ўспрыняты як вялікая, сур'ёзная, удумлівая праца рэжысёра Б. Эрына, мастака Б. Волкава і ўсяго акцёрскага калектыву. Усе выканаўцы з большым ці меншым творчым поспехам, ідучы за Астроўскім, паказваюць грамадства, дзе адносіны людзей пабудаваны на фальшы, падмане, ханжастве, прыніжэнні чалавечай годнасці.

У п'есе паказаны людзі, кожны з якіх гатоў любым даступным яму шляхам пажывіцца за кошт другога. Ці то гэта Глумаў, які марыць выгадна жаніцца, ці Круціцкі, які эксплуатуе літаратурны талент Глумава, ці прадказальніца Манефа, якая ашуквае забабонную Турусіну і г. д. Спектакль купалаўцаў не пакідае дзвюх думак аб грамадстве мамаевых, круціцкіх і турусіных. Глядач дастаткова выразна і пэўна разумее тыя жыццёвыя пазіцыі, на якіх стаіць кожны з герояў, разумее, нават незалежна ад таго, што адны выканаўцы больш, а другія менш дакладна трапляюць «у цэль».

Рэжысёр умела накіроўвае большасць выканаўцаў на вырашэнне адзінай задачы, падпарадкуе іх адзінаму вобразу, рытму, характару ўзаемадносін. Мы верым, што перад намі праходзяць людзі адной эпохі, аднаго асяроддзя, іх учынкі дыктуюцца іменна тымі канкрэтнымі жыццёвымі акалічнасцямі, якія і фарміруюць іх псіхалогію, іх светапогляд. [illegible]

Размову аб акцёрскіх дасягненнях у спектаклі мы хацелі б пачаць перш за ўсё з вобраза Мамаева, створанага Г. Глебавым. [illegible] жывы характар, які дзейнічае адпаведна канкрэтным жыццёвым абставінам і іменна таму арыгінальны.

Ігра Глебава ў спектаклі прыносіць сапраўдную эстэтычную асалоду. Тут мы сутыкаемся з тым выпадкам у мастацтве, калі агіднае атрымлівае цудоўнае мастацкае ўвасабленне.

Вось Глебаў—Мамаеў з'яўляецца на кватэры Глумава. Мамаеву надакучыла нічога не рабіць дома, і ён прыдумаў сабе занятак: прыкідвацца, што яму трэба знайсці кватэру. Быццам дзеля гэтага ён раз'язджае па гораду, заводзіць знаёмствы з рознымі людзьмі і, карыстаючыся выпадкам, дае ім «мудрыя» парады, як лепш жыць на свеце. Мамаеў уяўляе, што ён разумнейшы за ўсіх і гэта, маўляў, дае яму права павучаць іншых. Ужо самае першае знаёмства гледача з Мамаевым вельмі насычана многімі яркімі ўражаннямі.

Зайшоўшы да Глумава, ён доўга моўчкі ходзіць па пакоі і агледае ўсё вакол. Усім сваім выглядам ён паказвае, што кватэра яму не падабаецца, што яна яму не варта ўвагі такой важнай птушкі, як ён. [illegible] Каго ж трэба вучыць, [illegible] як не такім людзям! І Глебаў паказвае, што Мамаеў трапіў на сваю «хвалю». [illegible]

[illegible] спыніцца таксама на сцэне Турусінай (Л. Ржэцкая) і Круціцкага (Л. Рахленка), у якой апошні ўспамінае агульныя з Турусінай грахі маладосці. У гэтай сцэне перад намі паўстаюць дзве асобы, якія па сутнасці жывуць ужо толькі мінулым. Толькі ўспаміны аб даўно перажытым могуць ажывіць іх старыя сэрцы. І хоць Турусіна — Ржэцкая і робіць выгляд, што ёй быццам бы непрыемна вяртацца да тэмы іх даўніх любоўных прыгод, вочы выдаюць яе. Яна б і цяпер не супраць успамянуць маладосць, ды гады ўжо не тыя. Таму прыходзіцца крывіць душой, прыкідвацца дабрачыннай. Ну, а Круціцкі—Рахленка не лічыць патрэбным таіць што-небудзь. Наадварот, ён смакуе ўспаміны, яны яго быццам падмалоджваюць. Іменна таму перад Турусінай ён трымаецца такім бравым малайцом, а, пакідаючы яе, нават па-хлапечаму, у нейкім цялячым захапленні, прытупвае нагой.

Менш трапна праводзіць Л. Рахленка сцэну чытання Круціцкім свайго пражэкта. Тут няма выразнага адчування, што значыць для Круціцкага гэты пражэкт, які паводле Астроўскага, стаў для генерала мэтай і сэнсам жыцця.

Круціцкі называе Турусіну ханжой. Л. Ржэцкая апраўдвае гэта толькі часткова, калі ў гутарцы з Круціцкім [illegible]

Цікава іграе [illegible] актрыса Р. Кашэльнікава. Яе героіня, Глафіра Глумава, [illegible]

[illegible] усё ж Глумаву ў спектаклі не хапае злосці і сарказму ў адносінах да Мамаева, Круціцкага і іншых. Ён недастаткова «глуміцца» з іх нават тады, калі застаецца адзін на адзін са сваім дзённікам. Што датычыць адносін Глумава з Мамаевай і Круціцкім, тут вобразу, створанаму Б. Уладамірскім, часам не хапае другога плана. Напрыклад, сцэна любоўнага прызнання Глумава Мамаевай праводзіцца настолькі тэмпераментна і «сур'ёзна», што не толькі Мамаевай, але і гледачу пачынае здавацца, быццам Глумаў сапраўды закаханы ў яе. Тут не хапае ігры Глумава ў пачуццё. Недастаткова востра ён паказвае сваю перавагу і над Круціцкім. Глумаў павінен больш здзекавацца з гэтых людзей, як бы выцягваць з іх дурасць напаказ, правацыраваць іх (асабліва Круціцкага) на бязглуздыя словы і ўчынкі. Глумаў павінен быць больш разважлівым, стрыманым дзялком, а ў Б. Уладамірскага ён часам выглядае гэткім неўрасценікам (асабліва ў перадапошняй карціне, у сцэнах з Мамаевай, калі даведваецца аб прапажы дзённіка). Калі б Глумаў быў «вастрэйшым», тады і фінальны выкрывальны маналог не гучаў бы ў яго вуснах некалькі непадрыхтаваным.

Думаецца, што і рэжысёр і актрыса З. Браварская не зусім правільна зразумелі вобраз Мамаевай. Ва ўсякім выпадку, аўтару гэтага артыкула Мамаева ўяўляецца іншай: стараватай жанчыны, якая яшчэ маладзіцца, [illegible]

Цікавы характар Машанькі, створаны актрысай Т. Аляксеевай. [illegible]

[illegible] да таго, каб памагчы яму лепш пазнаць, што было калісьці. П'еса гэта і ў наш час захоўвае пэўную вастрыню, блізкую творам Гогаля і Салтыкова-Шчадрына, яна можа трапна выкрываць і сучасных тыпаў, якія па характару і поглядах чымсьці нагадваюць ці то Глумава, ці то Мамаева і Круціцкага, ці іншых герояў.

Зразумела, рэжысёр мае права трактаваць п'есу так, як ён яе бачыць. Але што ж у такім выпадку можа быць аб'ектыўным крытэрыем? Відавочна, максімальная ступень даходлівасці, актуальнасці сцэнічнага твора. П'еса прагучыць найбольш актуальна і трапна, калі яе героі будуць успрымацца не толькі як праўдзівыя канкрэтна-гістарычныя тыпы, але і як носьбіты пэўных чалавечых заган — «глумаўшчыны», «мамаеўшчыны» і г. д., — заган, якія не зжыты і па сённяшні дзень. А як лепш за ўсё можна дасягнуць гэтай мэты? Не інакш, як сродкамі шырокага мастацкага абагульнення вобразаў. А тут без сатыры не абысціся. Тым больш, што сама п'еса дае для гэтага ўсе падставы.

Мы зусім не хочам гэтым сказаць, што спектакль пазбаўлены сучаснага ці сатырычнага гучання. Гэта ёсць у ім, і іменна таму ён і выклікае цікавасць гледача. Але гутарка ідзе аб больш поўным, больш дзейсным выяўленні магчымасцей, закладзеных у п'есе.

Апошняя праца майстроў мастацкага слова, артыстаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі В. Спіткоўскай і М. Зорына—літаратурная кампазіцыя «Далёкае—блізкае» — па творах лаўрэата Ленінскай прэміі А. Твардоўскага. У кампазіцыю ўвайшлі фрагменты з вядомых паэм «Краіна Муравія», «Васілій Цёркін», «Дом ля дарогі» і «За даллю—даль».

Зорын і Спіткоўская гэтымі днямі выязджаюць у Гомель, дзе яны дадуць больш 20 канцэртаў.

Нашы інтэрв'ю
ШТО ЗАДУМАНА, ШТО НЕ ДАДУМАНА...

1 723 спектаклі за год. Гэта — летась. І сёлета паказана ўжо больш за тысячу. Іх глядзяць у сталіцы і ў самых далёкіх вёсках, іх ведаюць там, дзе старыя, разбітыя шляхі, і там, дзе новыя, толькі што адбудаваныя дарогі — у Полацку і Салігорску, Васілевічах і Картуз-Бярозе. Іх аўдыторыя — самыя маленькія грамадзяне, выхаванцы дзіцячых садоў і школ.

Наўрад ці які іншы тэатр можа параўнацца з Дзяржаўным тэатрам лялек БССР па колькасці паказаў, па іх геаграфіі і па ліку наведвальнікаў. Дарэчы, пра наведвальнікаў...

— Ёсць у нас мара, — расказвае галоўны рэжысёр тэатра А. Ляляўскі. — Аднойчы ў вёсцы я сустрэў калгасніка, словы якога выразна падкрэслілі гэтую даўнюю мару. «Чаму вы, — спытаў ён, — не прывезяце да нас «дарослую» п'есу? Вельмі было б цікава.

— Хочацца мець свой, арыгінальны, сучасны твор, — працягвае Анатоль Аляксандравіч.—І мы будзем яго мець. Каб гледачы маглі сказаць: гэта адбывалася ў нас. Дарэчы, у п'есе могуць быць і чарцяняты, і анёлы няхай прылятаюць на атэістычную лекцыю (калі будзе лекцыя), хай аўтамабілі даваць курэй, а каровы спяваюць у частушках пра сваё абурэнне слабым рацыёнам...

— Вы так гаворыце, нібыта п'еса ўжо існуе...

— Пішацца. Двума аўтарамі,— пацвярджае галоўны рэжысёр.— Імёны аўтараў мы пакуль што трымаем у сакрэце. Гэта — іх просьба.

Прычыну такой «таямнічасці» А. Ляляўскі тлумачыць складанасцю справы: тэмы сучаснасці ў Тэатры лялек увогуле вырашаць вельмі цяжка. Казка — іншая справа. Там усё выверана — Баба-Яга, чорт, бедная і добрая дзяўчынка і г. д. А як толькі аўтар бярэцца за сучасную тэму, у яго атрымліваецца нейкі прымітыў. Часцей за ўсё ён пераносіць з фатаграфічнай дакладнасцю на шырму тэатра лялек невялічкую п'есу для дзяцей, разлічаную на жывых акцёраў, да якіх прыбаўляе Жучку, або іншы спецыфічна «лялечны» персанаж.

— Не ўлічваецца асноўная якасць лялечнага тэатра, — развівае сваю думку А. Ляляўскі.— Наша мастацтва — іншасказальнае. Гэта алегарычны жанр. Да яго бліжэйшыя за ўсё камедыя, сатыра.

— Значыць, і герой — сатырычны?

— Зусім не абавязкова, — запярэчыў наш субяседнік. — Пакуль што, на жаль, наш герой — гэта, як правіла, альбо гультай, або хуліган — хлопчык, якога трэба перавыхоўваць. А ў класічных народных казках— успомніце — колькі там рамантычных герояў! Вось іх і трэба вярнуць сучаснаму лялечнаму рэпертуару.

— Хто з беларускіх пісьменнікаў найбольш актыўна супрацоўнічае з вашым тэатрам ? — спыталіся мы.

— За апошнія гады наша сувязь з пісьменнікамі рэспублікі ўмацавалася. Нядаўна мы аднавілі спектакль па п'есе В. Вольскага «Дзед і Жораў» (яна ўпершыню была пастаўлена ў нашым тэатры яшчэ ў даваенныя гады). У рэпертуары дзве п'есы М. Алтухова—«Сярэбраная табакерка» (па казцы Змітрака Бядулі) і «Лясун». Апошняя, з нашага благаславення, пайшла на ўсесаюзную сцэну — пастаўлена ў Смаленску, Львове і іншых гарадах. Летась тэатр ажыццявіў спектакль па п'есе мясцовага аўтара М. Маісеевай «Лянівае царства». Цяпер рэпеціруецца «Марынка-крапіўніца» А. Вольскага і П. Макаля. Хочам мы таксама стварыць эстрадна-цыркавы паказ.

Далей, гаворачы аб рэпертуары, А. Ляляўскі называе сучасную п'есу Ул. Ліўшыца «Слон і Зоя» і п'есу-казку Д. Радары і М. Сартарэлі «Трава жадання».

— Да Джані Радары тэатр звяртаецца не ўпершыню. Гэта даўні сябра нашых дзяцей. У нас ужо ішлі «Прыгоды Чыпаліна». Ішлі з поспехам.

— А «Трава жадання» — што гэта за твор?

— Гэтая п'еса надрукавана ў зборніку «Тэатр лялек зарубежных краін». Нас прывабіла яе гуманістычная мудрасць.

Здарылася так, што ў час нашай гутаркі ў рэдакцыйным пакоі сабраліся людзі, у якіх ёсць дзеці дашкольнага ўзросту. Паўстала пытанне:

— Дзе і калі можна ўбачыць вашы спектаклі?

Нельга сказаць, каб адказ галоўнага рэжысёра нас вельмі ўзрадаваў. З яго вынікала, што нашы дзеці (ды і не толькі нашы), пакуль не дасягнуць школьнага ўзросту, наўрад ці ўбачаць спектаклі Тэатра лялек, хаця тэатр і вельмі зацікаўлены ў гэтым. Справа ў тым, што тэатр не мае сваёй стацыянарнай глядзельнай залы. Паказы яго ідуць у школах і клубах. Што датычыць дзіцячых садоў, дык для іх закупіць спектакль вельмі дорага.

— А каб скааперыраваць дватры дзіцячыя сады? — прапануем мы.

— Адмаўляюцца, — адказвае А. Ляляўскі.

Мы разумеем: справа ў памяшканні — нельга збіраць у адным невялікім пакоі (а вялікіх у садах няма) сотні дзяцей.

— Увогуле, прызнацца, ва ўсім гэтым больш кампетэнтны, напэўна, дырэктар тэатра.

Звонім дырэктару. М. Салабуцін згаджаецца:

— Так, мы амаль не абслугоўваем дашкольнікаў. Гэта наш недахоп. Але выйсця з гэтага становішча няма.

— А з гарана вы раіліся? І з гарадскім аддзелам культуры? Ён жа мае дачыненне да рабочых клубаў... Магчыма, варта было б вынесці пытанне на выканком гарадскога Савета?

— Магчыма... Мы не дадумалі...

Мы параілі М. Салабуціну і А. Ляляўскаму дадумаць гэтую справу. І пажадалі поспеху. На гэтым і скончылася інтэрв'ю.

29 РАДКОЎ НЕДАРЭЧНАСЦЕЙ

Кінематограф у нашай краіне — неад'емная частка сацыялістычнай культуры. Яго велізарнае значэнне ў справе камуністычнага выхавання грамадства неаднаразова падкрэсліваў Ул. І. Ленін. Вось чаму былі ўсе падставы спадзявацца, што на старонках такога грунтоўнага выдання, як «Гісторыя Беларускай ССР» (выданне АН БССР), пытанням мастацтва кіно будзе адведзена пачэснае месца— не меншае, чым літаратуры, музыцы, тэатру, выяўленчаму мастацтву. Аднак здарылася штосьці зусім неспадзяванае і незразумелае. Уся размова аб беларускім кінамастацтве ў гэтай ёмістай кнізе «ўцісну та»... у 29 радкоў.

І, як ні дзіўна, нават у такім невялічкім «матэрыяле» дапушчана столькі блытаніны, грубых скажэнняў фактаў, што проста даводзіцца рукамі разводзіць.

Вось як, напрыклад, пішуць аб шляхах развіцця беларускай кінематаграфіі ў 1926—1932 гг. аўтары адпаведнага раздзела В. Н. Антанішын і В. А. Мілаванаў: «Першых поспехаў у гэты перыяд дасягнула беларускае кінамастацтва. Кінастудыя «Савецкая Беларусь» за першую пяцігодку выпусціла рад кіначасопісаў, прысвечаных розным тэмам сацыялістычнага будаўніцтва і абароны савецкай Радзімы» (стар. 290). І ўсё.

Так сказана аб перыядзе росквіту ўсяго савецкага кінамастацтва, калі беларускія кінематаграфісты выпусцілі «Лясную быль» (1926), «Кастуся Каліноўскага» (1928), «Хвоі гамоняць» (1929), «Да заўтра» (1929) і цэлы шэраг іншых мастацкіх фільмаў. Некаторыя з іх з вялікім поспехам дэманстраваліся не толькі ў нашай краіне, але і далёка за яе межамі.

Я не кажу пра тое, што ў гэтыя ж гады былі дасягнуты значныя поспехі ў беларускім дакументальным кіно; на экраны выйшла многа цікавых навукова-папулярных, вучэбных, ваенна-інструктыўных карцін. А ў Антанішына і Мілаванава, бачыце, «кінастудыя... выпусціла рад кіначасопісаў, прысвечаных...»

Далей — горай... «На новую, вышэйшую ступень узнялося ў сваім развіцці і маладое беларускае кінамастацтва, — чытаем мы на старонцы 333, дзе гаворка ідзе ўжо пра наступны гістарычны перыяд. — Кінастудыя «Савецкая Беларусь» стварыла такія мастацкія фільмы, як «Шукальнікі шчасця» (рэжысёр Ул. Корш-Саблін, 1936), «Балтыйцы» (рэжысёр А. Файнцымер, 1937), якія сведчылі аб узрослым майстэрстве работнікаў беларускай кінематаграфіі і заслужана карысталіся шырокай папулярнасцю ў савецкага гледача».

Паўстае пытанне: якое дачыненне маюць фільмы «Шукальнікі шчасця» і «Балтыйцы» да беларускага нацыянальнага кінамастацтва? Хіба толькі тое, што на іх стаіць марка Беларускай кінастудыі. А вось пра карціны, якія сапраўды былі этапнымі ў развіцці нашага кінематографа, В. Антанішын і В. Мілаванаў зноў-такі па незразумелых прычынах нічога не кажуць.

Не аб «Шукальніках шчасця» і не аб «Балтыйцах» перш за ўсё неабходна гаварыць, калі асвятляецца гісторыя беларускага кіно 30-х гадоў. «Першы ўзвод», «Двойчы народжаны», «Залатыя агні», «Палескія рабінзоны», «Дачка Радзімы», «Салавей», «Адзінаццатае ліпеня», «Вогненыя гады»— вось фільмы, па якіх можна і трэба меркаваць аб кінамастацтве рэспублікі першых пяцігодак.

Аб рабоце беларускіх кінематаграфістаў у гады Вялікай Айчыннай вайны «Гісторыя Беларускай ССР» нават не ўспамінае. А між тым, у гэты цяжкі час, апроч многіх дакументальных выпускаў, створаны поўнаметражныя фільмы «Вызваленне Савецкай Беларусі», «Жыві, родная Беларусь!».

Што датычыць пасляваенных гадоў, дык аб кінамастацтве гэтага перыяду аўтары адпаведнага раздзела М. Е. Завалееў і Э. Ф. Языковіч сказалі настолькі сцісла і незразумела, што ўявіць сутнасць справы пры ўсім жаданні немагчыма.

Заўвагі на палях

Г. ТАРАСЕВІЧ.

З кінакамерай па рэспубліцы
«Савецкая Беларусь» № 28

На экранах гарадскіх кінатэатраў і сельскіх клубаў пачаў дэманстравацца кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 28, першы сюжэт якога прысвечаны поспехам беларускіх вучоных у асваенні зямель, якія зараслі хмызняком.

Далей гледачы даведаюцца аб прысваенні ветэрану савецкай энергетыкі, машыністу турбіннага цэха Мінскай трэцяй цеплаэлектрацэнтралі Івану Сцяпанавічу Маліноўскаму звання Героя Сацыялістычнай Працы; пазнаёмяцца з тыпавымі праектамі забудовы калгасных і саўгасных пасёлкаў, якія распрацавалі мінскія архітэктары, і з іншымі падзеямі з жыцця рэспублікі.

Заключныя кінакадры пазнаёмяць гледачоў з экспанатамі Усесаюзнай выстаўкі жывапісу, графікі і скульптуры, якая адкрылася ў Дзяржаўным мастацкім музеі рэспублікі.

ГАРАДЫ БУДУЧАГА РАСТУЦЬ СЁННЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

і пыльна. Аб якім жа сучасным падыходзе да вырашэння горадабудаўнічых задач можна пасля гэтага гаварыць?

Не задавальняе не толькі планіроўка, але і добраўпарадкаванне мікрараёна. Унутрыквартальнае азеляненне, газоны, пляцоўкі для гульняў і адпачынку, архітэктура малых формаў — усё гэта робіцца без творчай выдумкі, без клопатаў пра чалавека. Колькі ўтульных, цудоўных куткоў можна было б стварыць у мікрараёне, калі б дрэвы саджаліся не па казённаму—шахматным парадкам, калі б газоны і кветнікі былі жывапісныя, каларова багатыя! Але аб гэтым ніхто не думае. Стварэнне найбольш спрыяльных і прыгожых умоў жыцця для жыхароў мікрараёнаў, набліжэнне прыроды да жылля, ператварэнне яе ў паўнацэнны дэкаратыўны сродак—пра усё гэта ў Салігорску дбаюць вельмі мала. Патрабуецца яшчэ шмат творчай выдумкі і намаганняў для таго, каб азеляніць малады горад, каб «увязаць» зеляніну з яго архітэктурай. Не выкарыстоўваюцца таксама магчымасці колеру, як аднаго з моцных сродкаў фарміравання аблічча кварталаў і мікрараёнаў. Не звяртаюць увагі і на такія «дробязі», як балконныя агароджы, уваходы і ўваходныя пляцоўкі, карнізы і цокалі жылых дамоў. Яны выглядаюць нецікавымі, аднастайнымі.

Дарэчы, і якасць будаўнічых работ у Салігорску не вытрымлівае крытыкі. Пры сучасным тыповым будаўніцтве, дзе ўсё элементарна проста, дзе адсутнічаюць спецыяльныя аздабленні, трэба будаваць значна лепш і прыгажэй.

У забудове новага беларускага горада ёсць і іншыя недахопы. Так, старамодным, безгустоўным выглядае ўсё, што створана ў гарадскім садзе. Тут нярэдка сустрэнешся з яркімі прыкладамі антымастацкіх вырашэнняў. Яшчэ больш робіцца крыўдна, калі архаічнасць сустракаецца і ў такіх вялікіх збудаваннях, як чыгуначны пасажырскі вакзал. Ён пабудаваны па застарэламу праекту і пазбаўлены самых элементарных выгод для пасажыраў. Прыкладам архітэктурнай недарэчнасці з'яўляецца і галоўны фасад нядаўна пабудаванага шырокаэкраннага кінатэатра, у праект якога былы кіраўнік будтрэста № 3 тав. Кісялёў вырашыў унесці свае «карэктывы».

І далей. У наш час ужо недастаткова зрабіць гарады-новабудоўлі чыстымі і зялёнымі. Гэта элементарна. У працэсе творчай работы трэба выявіць у пластычным вобразе гарадоў рысы новага, прагрэсіўнага і, разам з тым, вызначыць у кожным выпадку іх індывідуальнае архітэктурнае аблічча, асаблівасці горада камуністычнай будучыні. І хочацца спадзявацца, што ў адрозненне ад гатовых будынкаў, новыя, як, напрыклад, Палац культуры на 1 200 чалавек, пабудова якога намячаецца ў наступным годзе, будуць вырашацца прагрэсіўнымі метадамі, у сучасных канструкцыях і новых матэрыялах.

Трэба, нарэшце, дабівацца, каб у гарадах-новабудоўлях і тыповае, масавае было таксама прыгожым. Гэта значыць, што карысць і прыгажосць у забудове горада павінны быць арганічна і непадзельна звязаны. Для гэтага трэба дыферэнцыяваць тыпавыя жылыя дамы адпаведна рознаму кантынгенту насельніцтва, шырэй укараняць прагрэсіўныя прыёмы планіроўкі, актыўна выкарыстоўваць кампазіцыю прыродных умоў і рэльефу, лепш добраўпарадкаваць тэрыторыі мікрараёнаў.

З развіццём буйнапанельнага домабудаўніцтва перад архітэктарамі паўстаюць усё новыя творчыя задачы. Зараз архітэктар павінен прымаць актыўны ўдзел у самім вытворчым працэсе стварэння панелі і іншых элементаў дома. Канструкцыя панелі, яе матэрыял, тэхналогія вытворчасці і метады мантажу—усё гэта непасрэдна звязана з яе знешнім выглядам, а значыць і з архітэктурным абліччам будучага дома. Але ў гарадах-новабудоўлях пакуль яшчэ не звяртаюць асаблівай увагі на выгляд жылых і грамадскіх будынкаў, не прыцягваюць да ўдзелу ў стварэнні эстэтычнага аблічча горада мастакоў-манументалістаў і спецыялістаў прыкладнога мастацтва. А ёсць усе магчымасці вырашыць гэтую важную эстэтычна-выхаваўчую праблему без дадатковых сродкаў, за кошт большай эканамічнасці самой пабудовы. Так, вядома, што правільны выбар канфігурацыі і памераў, асабліва даўжыні жылога дома, не толькі вызначае архітэктурныя якасці забудовы, але і адначасова робіць будаўніцтва больш танным. У параўнанні, напрыклад, з двух-трохсекцыйнымі дамамі кошт аднаго квадратнага метра жылой плошчы ў шматсекцыйным доме зніжаецца на чатыры-шэсць працэнтаў, а выдаткі па ацяпленню на 10—12 працэнтаў. А ў цэлым доўгі дом, напрыклад, сямісекцыйны на 140 кватэр, больш танны за 80-кватэрны чатырохсекцыйны на пяць-шэсць працэнтаў.

Трэба сказаць, што не толькі ў гарадах-новабудоўлях, але і іншых гарадах рэспублікі, уключаючы Мінск, беспадстаўна многа будуецца трохчатырохсекцыйных дамоў. А чаму б нам не блакіраваць маласекцыйныя дамы, як гэта робіцца ў іншых гарадах краіны? Чаму нельга на вугла-вых участках паміж тыпавымі дамамі смялей ужываць індывідуальныя ўстаўкі рознага прызначэння?

УСЕ ГЭТЫЯ ХІБЫ як прыватныя, так і агульныя, сведчаць аб недастаткова высокай горадабудаўнічай культуры. І на гэта трэба звярнуць самую сур'ёзную ўвагу і Дзяржбуду БССР і кіраўнікам праектных інстытутаў. Трэба больш смела і творча падыходзіць да вырашэння сучасных задач архітэктуры, а не працаваць па-старынцы, аглядаючыся на мінулае, што часам яшчэ бывае.

Думаецца, што аўтарскаму калектыву, які працягвае працаваць зараз над праектам Салігорска, трэба пераглядзець многія свае пазіцыі, больш смела пераймаць перадавы вопыт, хаця б у сваіх жа калег. У тым жа Беларускім дзяржаўным праектным інстытуце, напрыклад, паспяхова распрацоўваецца праект Светлагорска другой групай архітэктараў—Г. Булдавым, Г. Трушнікавай і В. Дутлавай пад кіраўніцтвам В. Анікіна. Праект гэты вызначаецца высокай культурай і сучаснасцю. У ім адчуваецца не толькі неабходная дакладнасць, а і цікавае вырашэнне архітэктурна-планіровачнай структуры горада. Тут добра ажыццёўлена сувязь прамысловага прадпрыемства з жылымі раёнамі, прадугледжаны рэзервныя тэрыторыі для далейшага развіцця прамысловасці. Горад арганічна разгалінаваны на тры жылыя раёны: паўночны, паўднёвы і заходні, а прамысловая зона размешчана далей ад жылых дамоў, ва ўсходнім раёне. Усё гэта стварае добрыя ўмовы для жыхароў горада. Клопаты аб чалавеку адчуваюцца тут ва ўсім—і ў пракладцы вуліц, і ў стварэнні ўтульных мікрараённых кварталаў, і прынцыпах азелянення. Напрыклад, асноўныя магістралі горада з бульварамі ўздоўж тратуараў дасягаюць ста метраў шырыні, у выніку чаго дамы абаронены ад вулічнага шуму і пылу. Пратрасіраваны гэтыя магістралі ўзаемна перпендыкулярна. Адна з іх праходзіць у напрамку поўнач—поўдзень і звязвае жылыя раёны з рачным портам, паркам і пляжам на другім беразе Бярэзіны, а другая—у напрамку усход—захад звязвае прамысловую частку горада з чыгункай. Яны пракладзены сярод шырокага натуральнага зялёнага масіву, які падзяляе паміж сабой буйныя жылыя раёны. Пры забудове мікрараёнаў гэты зялёны масіў са спартыўным комплексам значна пашырыцца і створыць своеасаблівыя зялёныя кліны шматгадовых насаджэнняў, якія будуць ахоўваць ад ветру. Па гэтых клінах-калідорах свежае паветра прыйдзе ў кожны мікрараён і квартал.

АЙЧЫННАЕ горадабудаўніцтва падпарадкавана адной мэце—стварыць савецкім людзям найлепшыя ўмовы. Гарады-новабудоўлі будуць існаваць пры камунізме, калі можна будзе лепш задавальняць патрэбы нашых людзей, і яны павінны адпавядаць як па сваіх выгодах і ўтульнасці, так і па знешнім выглядзе свайму прызначэнню. А для гэтага трэба, перш за ўсё, каб архітэктары, якія праектуюць гарады, былі і будаўнікамі, і творцамі-летуценнікамі, бо структура і арганізацыя быту савецкіх гарадоў, якія ўвойдуць у камунізм, не можа знайсці сабе літаральнай аналогіі ні ў мінулым, ні ў сучасным.

НА ГРАМАДСКІХ АСНОВАХ

Кіраўніцтва калектывамі мастацкай самадзейнасці на грамадскіх асновах усё больш шырока распаўсюджваецца ў Магілёве. Ініцыятарам гэтай справы з'явіўся выкладчык асноў рэжысуры культасветвучылішча В. Ермаловіч. Ён узяў шэфства над драматычным калектывам, які працуе на заводзе штучнага валакна. Заводскімі аматарамі тэатральнага мастацтва быў ажыццёўлен спектакль па п'есе М. Пагодзіна «Кветкі жывыя». Ролю Ул. І. Леніна ў ім выконвае артыст абласнога тэатра народны артыст БССР С. Бульчык. Пад кіраўніцтвам В. Ермаловіча драмкалектыў рыхтуе два новыя спектаклі.

Добры прыклад В. Ермаловіча перанялі іншыя выкладчыкі культасветвучылішча. У Бараноўскі на грамадскіх асновах кіруе народным тэатрам Дома культуры магілёўскіх чыгуначнікаў. Днямі тэатр выпусціў спектакль «Хлопчыкі, дзяўчынкі...» і працуе над «Паўлінкай» Я. Купалы. Пры народным тэатры ствараецца студыя для падрыхтоўкі з ліку моладзі акцёрскага папаўнення для тэатра. Выкладчык вучылішча Я. Вонсік выказаў жаданне кіраваць танцавальным калектывам Дома культуры завода штучнага валакна.

ЛІТАРАТУРА — ШКОЛА — ВЫХАВАННЕ

«ПРЫШЛІЦЕ АДРАС... ТАЦЯНЫ МАЕЎСКАЙ»

«Дарагая рэдакцыя! Я прачытала раман Івана Шамякіна «Глыбокая плынь». Кніга мне вельмі спадабалася. Хораша расказвае пісьменнік пра простых савецкіх людзей, якія, не шкадуючы свайго жыцця, змагаліся з фашысцкімі захопнікамі. Асабліва палюбіла я Тацяну Маеўскую. Калі ласка, дарагая рэдакцыя, прышліце мне яе адрас, я хацела б перапісвацца з ёю. Калі вам не цяжка, напішыце таксама, дзе яна цяпер працуе. З прывітаннем вучаніца 10 класа Люба Шклоўская».

Гэта — адзін з многіх лістоў, якія дасылаюць у наша выдавецтва некаторыя чытачы.

Вядома, з аднаго боку, нельга не радавацца таму, што вобразы лепшых твораў сучаснай рускай і беларускай літаратуры настолькі эмацыянальныя, паўнакроўныя і жыццёва пераканаўчыя, што прымушаюць чытача верыць у рэальнае існаванне героя рамана ці аповесці ў жыцці. Але, з другога боку, думаецца, што сучасны чытач павінен хоць элементарна разбірацца ў пытаннях спецыфікі мастацтва, спецыфікі літаратуры. Як бы там ні было, працытаваны вышэй ліст, безумоўна, сведчыць аб тым, што ў той школе, дзе вучыцца дзяўчына, якая напісала ліст, не ўсё ў парадку з выкладаннем літаратуры.

Вядома, многія настаўнікі будуць пярэчыць: такі ліст, такая просьба — з'ява не тыповая, не характэрная, большасць нашых вучняў, як і большасць чытачоў, добра разумее літаратуру, густы і патрабаванні чытачоў за апошнія гады нязмерна ўзраслі. Усё гэта так, з гэтым можна згадзіцца. Але, на жаль, і нам, супрацоўнікам выдавецтваў, і многім пісьменнікам і журналістам даводзіцца яшчэ сустракацца з прыкрымі фактамі, калі маладыя чытачы, многія з якіх скончылі сярэднія школы, праяўляюць элементарную непісьменнасць, даючы не зусім сур'ёзныя ацэнкі таму ці іншаму літаратурнаму твору.

Нядаўна на Мінскім камвольным камбінаце адбылася канферэнцыя чытачоў па аповесці Дзмітрыя Уксусава «Я — твой друг». Тэма гэтага твора — жыццё моладзі буйнога тэкстыльнага прадпрыемства. І вельмі здзівілі і аўтара, і прысутных на канферэнцыі журналістаў выступленні маладых чытачоў, якія гаварылі прыкладна наступнае: «Дзе гэта пісьменнік убачыў у нас такога дырэктара (заўважце, у аповесці нідзе нават не ўпамянута, што падзеі адбываюцца ў Мінску), такіх вось інжынераў, як Колесаў (герой аповесці), такога брыгадзіра, як Віктар Шатроў, у нас нават і не так размешчаны будынкі на камбінаце, як пра гэта піша Уксусаў». І зусім мала было выказана сур'ёзных крытычных заўваг, амаль зусім не закраналіся тыя праблемы, якія ўзняты ў аповесці. Магчыма, што ўдзельнікам канферэнцыі зрабілі «паслугу» бібліятэкары, якія на аб'яве напісалі: «Гэта твор пра **наш** камбінат».

У існуючых школьных праграмах літаратуры гадзіна ці дзве адведзены на знаёмства вучняў з элементарнымі асновамі тэорыі літаратуры. Але гэтага, як правіла, аказваецца вельмі і вельмі недастаткова. Ды і наогул немэтазгодна даваць школьнікам веды па тэорыі літаратуры ізалявана ад непасрэднага разгляду літаратурных твораў.

На нашу думку, цяжка прывіць сапраўдную любоў да літаратуры вучням, якія не ведаюць асаблівасцей мастацкага мыслення, не ведаюць, чым істотна адрозніваецца аповесць, раман, апавяданне, напрыклад, ад нарыса. Выкарыстоўваючы багатую рускую і беларускую класічную спадчыну і лепшыя ўзоры савецкай літаратуры, настаўнік павінен растлумачыць вучням, што вобразы герояў таго ці іншага твора — своеасаблівае мастацкае адкрыццё пісьменніка. Нават тады, калі ў аўтара быў рэальны прататып, герой літаратурнага твора з'яўляецца не фатаграфічным адбіткам пэўнай біяграфіі і характару, а мастацкім абагульненнем. Такія і Базараў, і Рахметаў, і Міхал з коласаўскай «Новай Зямлі», і Карчагін, і Мярэсьеў.

Калі школьнік будзе правільна разумець спецыфіку мастацкага вобраза, мастацкага твора, тады і настаўніку лягчэй будзе прывучыць яго да самастойнага мыслення на матэрыяле літаратурнага твора, да самастойнага аналізу, да самастойных думак і вывадаў. Загадчык кафедры зарубежнай літаратуры БДУ імя Ул. І. Леніна Д. Фактаровіч у сваім артыкуле «Паўка Карчагін і дадання сказы» (гл. «Літаратуру і мастацтва» ад 31 жніўня г. г.) узняў вельмі важнае пытанне аб неабходнасці адысці ад шаблону ў патрабаваннях да сачыненняў вучняў старэйшых класаў, аб неабходнасці распрацаваць методыку сачыненняў на так званыя вольныя тэмы. Але не толькі ў сачыненнях на ўроках мовы і літаратуры трэба прывучаць вучняў думаць самастойна, даваць свае ацэнкі таму ці іншаму твору або вобразу. Па шаблону будуюць некаторыя настаўнікі і самыя ўрокі літаратуры, якія часта па форме нічым не адрозніваюцца, напрыклад, ад урокаў хіміі. Праверка хатняга задання па загадзя падрыхтаваных пытаннях, якія з году ў год паўтараюцца, тлумачэнне, некалькі так званых «кантрольных» пытанняў — вось і ўвесь «арсенал» многіх выкладчыкаў літаратуры. Гавораць, што не пажадана парушаць здавён выпрацаваную методыку, што ўрок — гэта не заняткі ў гуртку. Але мне здаецца, што элемент творчасці ў такой жа ступені павінен быць уласцівы кожнаму ўроку літаратуры, як і кожным заняткам гуртка. Улюбёны ў сваю справу і ў літаратуру настаўнік будзе прывучаць школьнікаў думаць і разважаць самастойна пры кожным адказе на ўроку.

Многія з тых, хто скончыў 42 сярэднюю школу горада Мінска, добра памятаюць настаўніцу літаратуры Раісу Рыгораўну Барам. Як цікава яна будавала кожны свой урок! Яе вучні на ўсё жыццё палюбілі літаратуру не толькі таму, што Раіса Рыгораўна смела адыходзіла ад школьнай праграмы, прымушаючы абавязкова чытаць і некаторыя творы, якія не ўваходзілі ў яе. Урокі Р. Барам былі і ўсхваляванай лекцыяй нават на дзве гадзіны, і загадзя падрыхтаваным і вельмі ўдала прадуманым дыспутам, і звычайным урокам, дзе кожнае пытанне вучням ставілася так, што яно прымушала да самастойнага мыслення, і ўрокам-дакладам аднаго з вучняў з наступным абмеркаваннем. Цікавымі былі і ўрокі, дзе настаўніца аналізавала кожнае сачыненне, прыцягваючы да абмеркавання трапна пастаўленымі пытаннямі амаль усіх вучняў класа. І я ўпэўнены, што кожны з тых, хто вучыўся ў Р. Барам, ніколі не папросіць пісьменніка альбо выдавецтва: «Прышліце адрас героя, я хачу з ім перапісвацца».

Бывае і так, што некаторыя памылковыя погляды чытачоў у адносінах да спецыфікі літаратуры і мастацтва падтрымліваюць і маладзёжныя газеты. Так, на старонках газеты «Знамя юности» ў першай палове гэтага года разгарнулася дыскусія пад рубрыкай: «Кніга, мастацтва, наш сучаснік», удзельнікі якой выказвалі ўвогуле правільныя думкі, заклікаючы літаратараў быць бліжэй да жыцця, лепш ведаць і «герояў нашага часу» — нашых маладых сучаснікаў, заклікаючы ствараць больш добрых мастацкіх твораў на матэрыяле з сучаснага жыцця. Аднак, гаворачы правільна пра жывых герояў нашых дзён, некаторыя ўдзельнікі дыскусіі дапускалі памылку, уяўляючы сабе, што варта прыехаць пісьменніку на завод, у вышэйшую навучальную ўстанову ці ў калгас і напісаць пра рэальнага чалавека, як атрымаецца цікавы мастацкі твор, і чытачы будуць імкнуцца быць такімі, як герой такога твора. Вось, напрыклад, што пісаў у газеце «Знамя юности» ад 12 лютага выкладчык інстытута замежных моў В. Папковіч, адказваючы на артыкул інжынера А. Тылевіча «А цяпер — ці герой ваш аднакурснік Лёшка?» (А. Тылевіч сцвярджаў, што яго аднакурснік Лёшка — зусім «гатовы» як герой літаратурнага твора): «Ведаючы, што гэта рэальная асоба, я загадзя прашу ў яго прабачэння. Але ў такім выглядзе, як ён паказаны ў артыкуле, для станоўчага героя кнігі ён не падыходзіць. Пісьменнік яшчэ многа над ім (над кім — над аднакурснікам тав. Тылевіча?) будзе працаваць». Дзіўна, што такое неразуменне спецыфікі мастацкага твора не ў вучня, а ў выкладчыка ВНУ. Дыскусія на старонках «Знамени юности» нечакана абарвалася, а газета так і не растлумачыла сваім чытачам, што поспех літаратурнага твора залежыць не толькі ад выбару жыццёвага матэрыялу, што можна і пра вельмі цікавага чалавека напісаць сумна, так, што ніхто і чытаць не будзе.

Самастойнае мысленне і ідэйна-эстэтычныя густы маладога чытача фарміруюць не толькі настаўнікі літаратуры. Вялікую дапамогу настаўнікам у іх высакароднай справе павінны аказваць і бацькі, і бібліятэчныя работнікі, і нашы маладзёжныя газеты і часопісы, і радыё, і тэлебачанне. Клопат аб тым, каб маладое пакаленне любіла літаратуру, мастацтва, — гэта наш агульны клопат, наша агульная справа.

В. НІКІФАРОВІЧ,
рэдактар Дзяржаўнага выдавецтва БССР.

ДА 80-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯКУБА КОЛАСА

НЕЗАБЫЎНАЕ

НІКОЛІ не забуду чэрвеня 1928 года. Тады я быў шаснаццацігадовы хлопец і толькі што атрымаў пасведчанне аб сканчэнні Старобінскай сямігодкі. Не хацелася заставацца дома на бацькавай гаспадарцы. Я сабраў усе дакументы і павёз у Мінскі беларускі педагагічны тэхнікум. К таму часу мы з Аляксеем Кулакоўскім паслалі ў Белдзяржвыдавецтва па зборніку апавяданняў. Трэба было таксама даведацца пра іх лёс.

У Мінск я прыехаў раніцай. Нейкі дзядзька завёў мяне ў Дом селяніна, там я спыніўся, паклаў сваю торбу, а сам пайшоў глядзець горад. Мінск мяне ашаламіў, і я адчуў сябе вельмі адзінокім і нікому не патрэбным. Не буду пісаць пра розныя прыгоды, што падсцерагалі ў горадзе вясковага хлопца, які да гэтага і ў Слуцку быў толькі два разы.

Сяк-так знайшоў Белпедтэхнікум і здаў дакументы нейкаму пажылому мужчыну.

Потым адшукаў Белдзяржвыдавецтва. У першым пакоі сядзела дзяўчына і ляскала на машынцы. Яна сказала, што трэба звярнуцца да дзядзькі Цішкі і паказала яго кабінет.

За сталом сядзеў прысадзісты мужчына з голенай галавой, а перад ім стаяў спадак з чарэшнямі. Ён браў буйныя ягады і па адной клаў у рот. Я адразу пазнаў яго. Ды гэта ж Цішка Гартны!

— Што скажаце? — запытаў ён і зірнуў на мяне зласнавата.

У мяне, здаецца, язык адубянеў, і заіканне, якім я хварэю да гэтага часу, зусім адабрала мову. Я сяк-так расказаў, што мне трэба.

— То вы не туды трапілі, — адказаў ён не вельмі прыветна. — Вам трэба зайсці да Красуцкага. Яго пакой насупраць.

Я выйшаў і доўга стаяў у калідоры. Увесь мой настрой апаў. «Красуцкі... — думаў я. — Можа, ён і гаварыць са мной не захоча...» Можа, я і не зайшоў бы да Красуцкага, але ён сам выйшаў з пакоя. Гэта быў высокі, вельмі прыемны малады чалавек.

— Вы, мабыць, да мяне? — запытаў ён, зірнуўшы на маю бездапаможную постаць.

— Так...

І я расказаў, чаго зайшоў.

— Атрымалі вашы зборнікі, — прамовіў ён. — Прачыталі і адаслалі назад з адказамі.

У той жа дзень у адрасным бюро мне далі адрас Якуба Коласа. Трэба сказаць, што ў моладзі, у прыватнасці, вучняў і студэнтаў імя Якуба Коласа ў той час было самае папулярнае. Гэта, мабыць, тлумачылася тым, што ён напісаў цудоўную аповесць пра маладых «На прасторах жыцця», якой усе зачытваліся, і тым, што быў выкладчыкам у Белпедтэхнікуме і ва універсітэце. Адным словам, да Якуба Коласа звярталіся не толькі тыя, хто пісаў, а ўсе, каму была патрэбна нейкая дапамога.

Надвячоркам я пайшоў да дзядзькі Якуба. Трэба было перайсці гарадскі сад (цяпер парк імя Горкага) і знайсці 2-гі Шпітальны завулак, дом № 1. І вось я там. Новы двухпавярховы драўляны дом, мабыць, яшчэ не зусім дабудаваны, бо на двары поўна трэсак і стружак. Пад ногі мне з шалёным брэхам кінуўся маленькі сабачка. Аднекуль з'явіўся пажылы чалавек сярэдняга росту, з залатымі зубамі. Ён супакоіў сабачку і вельмі добразычліва запытаў, што мне трэба.

— Хачу пабачыць Якуба Коласа, — адказаў я, бо адразу пазнаў, што гэта не дзядзька Якуб.

— Якуб Колас у Ждановічах, — адказаў мне гэты чалавек. — Але сёння прыедзе. Толькі ж сёння позна. Вы прыйдзіце заўтра раніцай.

Пераначаваў я ў Доме селяніна, але спаў вельмі мала. Я думаў пра Якуба Коласа і з нецярпеннем чакаў раніцы.

Як толькі ўзышло сонца, я ўжо быў на нагах, і яны панеслі мяне проста да Шпітальнага, хоць я быў ўпэўнены, што Якуб Колас яшчэ спіць. Але як жа здзівіўся я, падышоўшы да двухпавярховага драўлянага дома! Насустрач мне ішоў ён сам — дзядзька Якуб! У белай мультановай кашулі, у чорных, у белую палоску картовых штанах, у чорных чаравіках і саламяным капелюшы. Ён быў стройны хударлявы мужчына з прыгожым задумлівым тварам, зусім не падобны на таго Якуба Коласа, якога мы прывыклі бачыць пасля вайны, ужо састарэлага і распаўнелага.

— Вы да мяне? — запытаў ён, акінуўшы мяне позіркам.

Не памятаю што я адказаў.

— Мне гаварылі, што ўчора надвячоркам нехта быў. Хадзем у сад, пасядзім. Бачыце, які харошы ранак!

Ох, гэтае праклятае заіканне... Мы селі на лаўцы. Я не мог вымавіць слова. Гаварыць з Якубам Коласам! Ды гэта ж шчасце! Ды гэты ж дзень застанецца шчаслівым успамінам на ўсё жыццё!

— Адкуль вы? — запытаў дзядзька Якуб.

Я адказаў.

— Значыць, са Случчыны. Случчыну я ведаю. Пішаце вершы?

— Пішу, дзядзька Якуб.

— Пачытайце.

І я, перамагаючы хваляванне і заіканне, што мне ніяк не ўдавалася, пачаў чытаць. Чытаю, але вершы не гучаць. Гэта зусім не тыя вершы, што я пісаў. Калі я чытаў іх Аляксею ці брату, яны былі лепшыя...

Якуб Колас уважліва слухае і маўчыць. Калі я канчаю верш, ён пытаецца:

— Яшчэ ёсць?

— Ёсць, дзядзька Якуб.

— Чытайце.

І я прачытаў адзін за адным усе свае вершы, якія прывёз. Нарэшце, усё. Якуб Колас глядзіць на мяне доўгім позіркам, тады кажа:

— У апошнім вашым вершы напісана грудзь, а трэба грудзі. Дзень—цень, што гэта за рыфма? Шуміць — бяжыць, а гэта што за рыфма? Верхавін—адзін, гэта ўжо трошкі лепш. «У зрэбнай рубашцы...» — прыпамінае ён. — Прачытайце гэты верш яшчэ раз.

Верш называўся «Сявец». Некалькі яго радкоў засталіся ў маёй памяці і дагэтуль іменна таму, што я чытаў яго Якубу Коласу.

Я пачаў чытаць:

У зрэбнай рубашцы, ў лазовых лапцях
Такі задуменны і просты.
І пояс чырвоны прыгожа абцяг
Яго грубаватую постаць.
Ў глыбокіх маршчынах грубы яго твар,
І погляд глыбокі, заўзяты.
Ідзе ён і кідае ў чорную твань
Ржаныя, буйныя зярняты...

Я дачытаў верш да канца. Помню, што канчаўся ён трактарам, які прыйдзе на дапамогу сяўцу.

— Першыя чатыры радкі нішто сабе, — прамовіў Якуб Колас. — Толькі ў слове лапцях не на месцы націск. А далей і зусім няўдала. Твар — твань, можа гэта і модна, але ж рыфмы няма! Па-вашаму, глеба, ралля — гэта твань? Твань — гэта балота, багна, і ваш сявец у балота кідае ржаныя, буйныя зярняты! Пакажыце мне такога дурнога сяўца! «Ідзе ён і кідае...» Ды ён не ідзе і не кідае, а проста сее.

«Божа мой! — думаю я. — Да чаго ж усё проста і праўдзіва! А я гэты верш лічыў найлепшым».

— І постаць грубаватая, і твар грубы, — працягвае Якуб Колас. — І маршчыны глыбокія, і погляд глыбокі. Як гэта вам падабаецца?

Я не ўпэўнены, што слова ў слова перадаю гаворку вялікага пісьменніка, але за сэнс яе ручаюся. Гаварылі мы доўга. Ён разабраў па костачках усе мае вершы, прапанаваў дапрацаваць і прыслаць яму.

Пра галоўнае я так і не сказаў дзядзьку Якубу. А галоўнай была просьба, каб ён памог паступіць вучыцца ў Белпедтэхнікум. Не памятаю, ці забыў пра гэта, ці не адважыўся прасіць.

У той жа дзень я паехаў дадому.

Зборнікі свае мы з Аляксеем атрымалі. Да іх былі прыкладзены адказы: вельмі кароткія і падобныя адзін на адзін, як два родныя браты.

Аркадзь ЧАРНЫШЭВІЧ.

Сакавік 1955 года. Якуб Колас выступае на сходзе беларускіх пісьменнікаў, прысвечаным абмеркаванню Звароту Сусветнага Савета Міру (здымак публікуецца ўпершыню).

Фота **М. МІНКОВІЧА.**

Асабліва мнагалюдна ў гэтыя дні ў Музеі Я. Коласа. Наш фотакарэспандэнт Ул. Крук зрабіў гэты здымак у час наведвання музея навучэнцамі Мінскага індустрыяльнага тэхнікума.

ПАДТРЫМЛІВАЮ!

Так, я згодзен з думкай загадчыка кафедры БДУ Д. Фактаровіча, якую ён выказаў у артыкуле «Паўка Карчагін і дадзеныя сказы». Сапраўды, літаратура — не матэматыка, правільнасць рашэння па адказу не зверыш. Калі матэматычная задача, за рэдкім выключэннем, павінна быць рашана ўсімі вучнямі аднолькава, дык выпадак, калі б літаратурнае сачыненне ўсе вучні напісалі аднолькава, азначаў бы, што настаўніка трэба неадкладна вызваляць ад работы. І наадварот: самы разнастайны падыход да вырашэння тэмы ў кожным вучнёўскім сачыненні, багацце думак, разнастайнасць стылю, кампазіцыі — найлепшая атэстацыя для выкладчыка літаратуры.

Вось чаму такім сур'ёзным з'яўляецца пытанне аб крытэрыі пры ацэнцы вучнёўскіх сачыненняў і наогул ведаў па літаратуры. Ці не ад адсутнасці правільных крытэрыяў, ці не ад боязі завысіць або занізіць іх, асноўная ўвага пры ацэнцы вучнёўскіх сачыненняў зводзіцца да пераліку арфаграфічных і сінтаксічных памылак. Двойка ставіцца за любую работу любога памеру, калі ў ёй дапушчана звыш чатырох арфаграфічных памылак. Гэтыя арфаграфічныя памылкі сталі сапраўдным бар'ерам. Вучань трасціць усе сілы на тое, каб як-небудзь не зрабіць памылак звыш нормы. Для гэтага ён збядняе сваю мову, піша простымі, шэрымі, аднатыпнымі сказамі, стараецца скапіраваць крытычны ці іншы артыкул, мінулагодняе сачыненне таварыша. Дзе ўжо тут да выпрацоўкі ўласнага стылю, да сваіх думак!.. Я спадзяюся, зразумела, што ніхто не падумае, быццам я збіраюся прынізіць важнасць элементарнай пісьменнасці.

Якое выйсце з гэтага становішча? Выйсце, па-мойму, будзе знойдзена, калі са сцен ВНУ пачнуць выходзіць выкладчыкі літаратуры, якія ўмелі б не толькі даваць агульныя парады, як пісаць, але і самі маглі напісаць сачыненне на любую тэму, рэферат, заметку ў газету, публіцыстычны артыкул, артыкул на метадычную тэму, маглі б самастойна разбірацца ў творах мастацкай літаратуры, мелі творчы агеньчык.

Далей. Як вядома, майстэрства робіцца дасканалым толькі ў працы. Калі настаўнік-літаратар не працуе над сабой штодзённа, дык ён праз даволі кароткі час мала чым будзе адрознівацца ад свайго вучня. Пераказаць змест крытычнага артыкула і праверыць сачыненне толькі з боку наяўнасці арфаграфічных памылак — не цяжка. І горка, што іменна на такім узроўні многія літаратары і сядзяць.

На пасяджэннях секцый, педагагічных саветаў, вытворчых нарадах, канферэнцыях і г. д. ці не лепш замест нудных дакладаў пра тое, як хто-небудзь з нас вучыць пісаць сачыненне, заслухоўваць часам сачыненне ці іншую творчую работу, напісаную самім жа настаўнікам? Тут бы і выявілася яго асабістае ўменне, яго падрыхтаванасць, яго эрудыцыя. Можна было б правесці добрую жывую дыскусію. Вось дзе прастора для думак, меркаванняў, разважанняў. Пасля гэтага і настаўнік у гутарцы з вучнямі ці ў час праверкі работ адчуваў бы сябе больш смела, упэўнена.

А. АМЯЛЬКОВІЧ,
настаўнік Беліцкай сярэдняй школы Слуцкага раёна.

Сярод кніг

БЕЛАРУСКІ СПЕЎНІК

Перад намі акуратна афармленая кніжачка, выдадзеная рэспубліканскім Домам народнай творчасці і рэдакцыяй музычнай літаратуры Дзяржаўнага выдавецтва БССР. На вокладцы, уздоўж невялічкага нотнага стану дадзена назва — усяго адно слова — «Спеўнік». Гэта своеасаблівы каштоўны дапаможнік для нашай мастацкай самадзейнасці, для шматлікіх музычных і харавых гурткоў горада і вёскі.

Складальнікі «Спеўніка» Ул. Гарачун і Л. Траскоўская ў асноўным правільна адабралі і змясцілі ў ім найбольш «хадавыя» песні з рэпертуару аматараў музыкі. Зборнік мае два раздзелы: «Папулярныя песні Беларусі» і «Беларускія народныя песні». У першым раздзеле ўдзельнікі і кіраўнікі харавых гурткоў знойдуць найбольш вядомыя і мастацкі паўнацэнныя песні беларускіх кампазітараў-прафесіяналаў і самадзейных аўтараў на самыя разнастайныя тэмы. Тут песні аб Радзіме і партыі — («Радзіма, мая дарагая» Ул. Алоўнікава, «Песня пра Нёман» Н. Сакалоўскага, «Родны край» П. Шэўка), аб героях Вялікай Айчыннай вайны («Песня пра Заслонава», «Аб Брэсцкай крэпасці» і «Лясная песня» Ул. Алоўнікава, «Жылі салдаты баявыя» І. Ронькіна), песні аб паасобных мясцінах і гарадах рэспублікі, аб нашых буйных прадпрыемствах, аб радасці камуністычнай працы і г. д.

Трэба толькі пашкадаваць, што ў «Спеўнік» чамусьці не папала ніводная з вядомых у народзе песень М. Аладава і А. Багатырова.

Другі раздзел зборніка ўключае больш 30 беларускіх народных песень—лірычных, танцавальных, бытавых і календарных.

Выданне «Спеўніка» напярэдадні Дэкады самадзейнага мастацтва Беларусі — вельмі карыснае і своечасовае. Усе песні ў ім змешчаны без суправаджэння, але ў аўтарскай вакальнай рэдакцыі, гэта значыць — у двух- і трохгалосным выкладанні; а «Дзяржаўны гімн Беларускай ССР», якім адкрываецца «Спеўнік», — у харавой шматгалоснай рэдакцыі. Гэта дае магчымасць кожнаму баяністу без асаблівай цяжкасці самому падабраць акампанемент да большасці твораў.

У той жа час мне здаецца, настаў час выдаць другі зборнік папулярных песень з акампанементам (у аўтарскай рэдакцыі альбо ў пералажэнні вопытнага «баяназнаўцы»). Гэта тым больш неабходна, бо ўсё ж да некаторых змешчаных у «Спеўніку» песень нават вопытны музыкант наўрад ці здолее самастойна падабраць гарманічна-пісьменны акампанемент. Я маю на ўвазе, скажам, «Песню аб Брэсцкай крэпасці» з яе даволі складанай гармоніяй і перабойным рытмам.

Хочацца зрабіць яшчэ адну заўвагу ўкладальнікам «Спеўніка». Відаць, варта было змясціць у зборніку бібліяграфічныя нататкі, якія б дапамаглі жадаючым знайсці песні ў арыгінальнай, аўтарскай рэдакцыі і з суправаджэннем. Не пашкодзіла б таксама адзначыць, у чыёй мастацкай апрацоўцы існуе тая ці іншая беларуская народная песня — акапэльная ці з акампанементам. Такія даведкі не занялі б многа месца, але аказалі б істотную дапамогу аматарам музыкі. Гэта трэба ўлічыць пры магчымым перавыданні «Спеўніка», якому, на наш погляд, забяспечана «зялёная вуліца» сярод выканаўцаў-прафесіяналаў, кіраўнікоў харавых гурткоў і аматараў музыкі, на якіх і разлічаны гэты наогул каштоўны зборнік.

Рэспубліканскі Дом народнай творчасці. «Спеўнік». Дзяржвыдавецтва БССР. Мінск, 1962 г.

Я. ЦІКОЦКІ,
народны артыст СССР.

40 год шэфствуе Ленінскі камсамол над Ваенна-Марскім Флотам Савецкага Саюза. Днямі ў Мінску адбыўся вечар, прысвечаны гэтай знамянальнай даце. У акруговым Доме афіцэраў сабраліся камсамольцы і моладзь сталіцы, прысутнічала дэлегацыя маракоў Балтыйскага флоту. Камсамол Беларусі падарыў маракам партрэт Я. Купалы, лінагравюру на тэму з жыцця маракоў і фотаальбом «Савецкая Беларусь». У сваю чаргу балтыйцы паднеслі мінчанам макет баявога карабля і кароткаметражны фільм самадзейнай кінастудыі аб марской службе.

Пасля ўрачыстай часткі адбыўся вялікі канцэрт народнага ансамбля танца Мінскага трактарнага завода.

На здымку: дэлегаты балтыйскіх маракоў і камсамольцы сталіцы.

Фота **Ул. КРУКА.**

РАМАНТЫКА ДАРОГ

У РАЗ'ЯЗНОГА кінамеханіка свой раён дзеяння, свае населеныя пункты, дзе ў пэўныя дні чакаюць яго, як самага жаданага госця, гледачы.

Маршрут Мікалая Карыткіна немаленькі: амаль два дзесяткі населеных пунктаў. Староннняму чалавеку можа здацца: нічога складанага ў рабоце кінамеханіка няма. Вывесіў афішу, павдаміў пра час паказу кіно ды сядзі сабе і чакай гледача. Але ці так гэта?

Мікалай разгарнуў маршрутную карту, паказаў алоўкам на чырвоны кружок. Гэта — абазначэнне населенага пункта з прыгожай паэтычнай назвай Васількі. Вёска невялікая — якіх-небудзь чатыры дзесяткі хат. Клуба там няма. Звычайна фільм паказваюць у адным з класаў мясцовай школы. Дабірацца ў Васількі не так ужо і проста. Тым больш увосень, калі прасёлачныя дарогі робяцца амаль непраезджымі.

Мы ехалі на параконнай фурманцы. Мікалай кіраваў коньмі. У нагах у яго ляжалі акуратна складзеныя і прыкрытыя брызентам скрынкі са стужкамі і кінаапаратурай.

Але вось і Васількі. Першымі сустрэлі механіка дзеці. Яны памаглі хутка ўстанавіць апаратуру. У класе ссунулі парты, на сцяне з'явіўся экран. Дзецям малодшых класаў паказалі мультыплікацыйныя кароткаметражныя фільмы. Арганізацыя сеанса не прынесла шмат клопатаў. Больш складана з дарослымі гледачамі. Многія з іх канчаюць работу, калі зусім сцямнее. Асабліва жывёлаводы — даяркі, цялятніцы... Як быць з імі? Мікалай вырашыў наведаць жывёлаводаў.

— Прывітанне, дзяўчаты, — прамовіў ён. — Прывёз новую карціну. Для вас, даярак, фільм аб гігіене і парадку на ферме. Карысна і гэта ведаць...

— Карысна, — пагадзіліся з ім даяркі. — А калі пачнецца сеанс?

Мікалай толькі і прыйшоў дзеля таго, каб вырашыць гэтае пытанне.

— А што калі паказаць фільм проста на ферме? Скончыце даіць — і ў чырвоны куток.

— Правільна! — падтрымалі яго жанчыны.

На афішы паявіліся словы: «Фільм будзе дэманстравацца на ферме». Чырвоны куток даволі вялікі, хопіць усім месца.

Пасля сеанса да Мікалая падышла пажылая жанчына ў белым халаце і сказала:

— Дзякуй, Мікола, што не забываеш нас, жывёлаводаў.

Можна было заначаваць у Васільках, але Мікалай вырашыў вярнуцца «на базу». Дарогаю працягвалася размова пра цікавую, але нялёгкую работу кінамеханіка. Вандруеш селавымі дарогамі ўвесну і ўлетку, увосень і ўзімку. У снег і ў дождж.

Мы загаварылі пра стацыянар, дзе кінамеханікам, як кажуць, курорт. Сядзіш у цёплай, добра абсталяванай кінабудцы і, пазіраючы ў «вочка», сочыш за экранам.

— Ні за што б не згадзіўся працаваць на стацыянары, — сказаў Мікалай. — Жыццё на колах куды цяжэйшае, але затое цікавейшае. Увогуле, як кажуць кінагероі, рамантыка дарог...

ЧАРГОВЫ сеанс ставілі ў Старым Сяле. Гэты вялікі населены пункт стаіць крыху ў баку ад вялікіх дарог. Сяло старажытнае, са сваёй цікавай гісторыяй. Старасельцы ўспамінаюцца ў летапісах. Народ тут славіцца майстэрскай апрацоўкай ільну-даўгунцу. Нездарма хадзіла легенда пра тое, што жыхары Старога Сяла прадуць самую моцную нітку ў свеце — не разарваць яе і рукам волата. І па сённяшні дзень старасельцы ўмела вырошчваюць лён, многа зарабляюць, жывуць у дастатку, купляюць кнігі, любяць кіно, тэатральнае мастацтва. Але, чаго таіцца, былі і такія, якіх чамусьці не хваляваў кінаэкран.

Па сяле хутка ляціць чутка: «Кіно прыехала!» Маладыя, не доўга думаючы, пераапранаюцца — і хутчэй у клуб. А вось Наста Церахава не спяшалася. Жанчыне ўжо за шэсцьдзесят.

— Не пайду, — адказвала яна дачцы, калі тая звала маці ў клуб, — што я ў тым кіне твaім зразумею...

Такіх, як Наста, было ў Старым Сяле некалькі чалавек. Паказваюць новыя карціны, свежыя кіначасопісы, а яны сядзяць дома.

Даведаўся Мікалай, што ў Старым Сяле ёсць людзі, якія не наведваюць кіно. Калі звярнуцца да арыфметыкі, дык колькасць іх складзе якіх-небудзь два працэнты. Здавалася б, чаго турбавацца? Але хіба такі чалавек, як Мікалай Карыткін, задаволіцца сярэднімі лічбамі? Кожны з жыхароў павінен наведваць кіно.

Неяк загаварыў ён з Нінай Церахавай:

— Слухай, чаму гэта маці твая не ходзіць у кіно?

— А што я зраблю, — сумелася дзяўчына. — Звала... не хоча і ўсё.

З таго часу ён не раз пабываў у доме Насты Церахавай. Але самым памятным засталося першае наведванне. Не так проста было размаўляць з пажылой жанчынай. На ветлівае запрашэнне пайсці ў кіно яна адказала: «Выдумаў, у кіно запрашаць. Скажы, што непісьменнай там рабіць?» Але Мікалай не адступаў. І непісьменная можа разабрацца ў карціне.

Паказвалі фільм «Чырвонае лісце». Кінамеханік падрабязна расказаў пра змест карціны і не адступіў ад гаспадыні да таго часу, пакуль яна не выйшла з ім з дому. Карціна спадабалася. З таго часу і пачаўся пералом. Цяпер цётка Наста самы актыўны глядач. Сустракаючы яе ля ўваходу ў кіназалу, Мікалай, вітаючыся, падкрэслена гучна вымаўляе: «Добры вечар, цётачка Наста!..»

У Старым Сяле цяпер кожны жыхар наведвае кінасеансы.

МІКАЛАЙ Карыткін — паважаны ў калгасе чалавек. І не толькі таму, што ездзіць з кінаперасоўкай. У яго гарачае і чулае сэрца. Расказваюць такі выпадак. Неяк зайшла размова пра ўдоў, пра тых, хто страціў сваіх родных на вайне — у партызанскіх атрадах ці ў дзеючай арміі... У адной з іх пацякла страха, у другой — зусім струхнелі сцены хлява... У калгасе гарачая пара — сваім будаўнікам па горла работы. Трэба фермы да зімы рыхтаваць, навеці рамантаваць... І вось Мікалай прапанаваў грамадою памагчы салдаткам. У адзін з вольных дзён, калі няма кінасеансаў, ён разам са сваімі сябрамі ідзе на рамонтныя работы.

Можна часта ўбачыць кінамеханіка за невялікім столікам, уткнуўшыся ў чарцёж. Яго хвалююць вынаходніцкія справы. Мікалай марыць стварыць зручную партатыўную кінаперасоўку, каб можна было паказваць кіно ў полі.

М. СТАЛЯРОЎ.

Магілёўская вобласць.

«БЯСПАШПАРТНЫЯ» ВАДЗІЦЕЛІ

Наш «газік» увесь час ідзе на тармазах. За рулём — шафёр Дзяржынскага раённага аддзела культуры Барыс Андрэевіч Калеснік. Ён вязе ў Негарэлае новую кінакарціну.

Я сяджу побач з вадзіцелем. Насустрач бяжыць шырокая стужка асфальту. Дзень нядзельны. З гарадскога кірмашу вяртаюцца калгаснікі. Шафёр раз-пораз дае сігналы, абганяючы пешаходаў, фурманкі, веласіпедыстаў.

На дарозе сустракаюцца людзі з чырвонай павязкай на рукаве. Амаль кожнаму сустрэчнаму яны стараюцца даць нейкую параду.

— Гэта нашы грамадскія аўтаінспектары, — тлумачыць мне Барыс Андрэевіч. — Мы, шафёры, у выхадныя дні выходзім на аўтамагістраль і вось так «чытаем лекцыі»: вучым людзей, як трэба хадзіць па дарогах і вуліцах, каб не парушаць рух транспарту. Ды толькі ад нашай работы не надта вялікія вынікі. Кожнага пешахода паасобку не так і лёгка адукаваць. Бывае, сёння чалавеку зробіш заўвагу, што па шашы трэба ісці толькі насустрач руху транспарту, гэта значыць, па левым баку праезджай часткі, а назаўтра ён зноў ідзе, як яму ўздумаецца. Тут трэба са школы пачынаць вучыць гэтую азбуку, а не на хаду...

Барыс Андрэевіч усё наракае на пешаходаў, ездакоў. І раптам перад самымі пярэднімі коламі машыны, нібы з-пад зямлі, вынырнуў веласіпедыст. Зноў рыпнулі тармазы «газіка».

— Ну вось! Яшчэ адзін прыклад! — змяніўшы тон размовы, абураецца вадзіцель на юнака, які на ўвесь дух імчыцца пасярэдзіне дарогі. — Я грамадскі аўтаінспектар. Калі заўважаю, што шафёр аўтамашыны дапускае парушэнні правіл руху, дык у мяне з такім вадзіцелем кароткая размова: забіраю правы і перадаю аўтаінспекцыі. А чым пакараеш гэтага ліхача? Толькі «лекцыю» яму прачытаеш — і ўсё. У яго правоў на кіраванне гэтым самакатам не забярэш. Іх няма. З веласіпедыстаў у нас ніхто ніколі не патрабуе, каб ён хоць ведаў, па якім баку дарогі ідзе рух машын. Проста бяда з гэтым «бяспашпартным» транспартам. Блытаецца на дарогах і вуліцах. А што якое, дык наш брат шафёр вінаваты...

Я слухаю Барыса Андрэевіча, гляджу на веласіпедыста які, напэўна, для храбрасці падвыпіў, і прыпамінаю, як гады чатыры назад на плошчы гарадскога пасёлка Радашковічы два хлопцы гадоў па дваццаць ніяк не маглі асядлаць свае веласіпеды. Абодва ледзь трымаліся на нагах.

— Браток! Старайся сесці на машыну і не падай! Міліцыя не мае права забраць чалавека, калі ён яшчэ трымаецца на... веласіпедзе, — гаварыў адзін з іх, гледзячы на міліцыянера, які накіроўваўся да п'яных.

А праз тыдзень непадалёку ад Радашковіч пад адхонам дарогі, што вядзе ў Мінск, на абломках веласіпеда ляжаў забіты малады чалавек, а побач дагары коламі валялася грузавая аўтамашына. Прычынай няшчаснага выпадку быў п'яны вадзіцель... веласіпеда.

Гады тры таму назад пад колы грузавіка трапіла з веласіпедам загадчыца магазіна вёскі Світалаўка Уздзенскага раёна Вера Паграбіцкая. Яе даставілі ў бальніцу з пераломамі ног і хрыбетніка. Жанчына прасіла не судзіць шафёра аўтамашыны.

— Ён зусім не вінаваты. Я зусім не ведала правіл руху транспарту,— даказвала яна.

Да такога заключэння прыйшлі і аўтаінспекцыя і судова-медыцынская экспертыза.

П'яны веласіпедыст, веласіпедыст, які не ведае правіл руху машын — вось адна з прычын тых няшчасных выпадкаў, якія яшчэ падчас адбываюцца на нашых дарогах і вуліцах.

У апошнія гады досыць актыўную канкурэнцыю з веласіпедамі вядуць мапеды. Гэта машына мае матор. Яе хуткасць дасягае 40—50 кіламетраў за гадзіну. Аднак ад вадзіцеля мапеда не патрабуецца ніякіх тэхнічных ведаў сваёй машыны. Аўтаінспекцыю не цікавіць, ці знаёмы ён з самымі неабходнымі правіламі руху транспарту. Уладальнік мапеда адносіцца да катэгорыі веласіпедыстаў.

У магазіне, калі вы прыйшлі купляць веласіпед, вам прадаўцы могуць параіць узяць мапед.

— Гэта машына вельмі выгадная: хуткасць амаль як у матацыкла, а правоў, каб яе вадзіць, зусім не патрабуюць. Кожны купляе, адразу садзіцца і едзе, — пахваляць работнікі магазіна свой тавар і пакажуць нават вам інструкцыю па догляду і эксплуатацыі машыны. Толькі ў гэтай інструкцыі, якая прыкладаецца да кожнага веласіпеда і мапеда, дарэмна будзем шукаць правілы язды на гэтым транспарце. А чаму б разам з інструкцыяй не даваць пакупніку кніжачку кішанёвага фармату з правіламі руху транспарту, якія ўведзены на тэрыторыі рэспублікі, альбо хоць бы выпіску з гэтых правіл, неабходную для кожнага вадзіцеля?

Мне даводзілася размаўляць на гэтую тэму з многімі шафёрамі. Яны ўсе за тое, каб нарэшце ўладальнікі веласіпедаў і мапедаў адчулі сапраўдную адказнасць за парушэнне правіл руху. Значыць, патрэбна для іх увядзенне спецыяльных дакументаў на права кіравання гэтым відам транспарту. Некаторым можа здацца, што гэта значна ўскладніць работу аўтаінспекцыі. Але тут да аўтаінспекцыі будзе толькі адно патрабаванне: пацікавіцца вадзіцелем, калі ён, бывае, сядзіць, як кажуць, не ў сваім сядле. Прыём экзаменаў ад веласіпедыстаў можна даручыць участковаму міліцыянеру. Ён будзе несці адказнасць за веданне правіл руху транспарту тым ці іншым вадзіцелем. Толькі на аснове станоўчых адзнак выдаваць уладальніку веласіпеда ці мапеда нумар для яго машыны. За яўнае парушэнне правіл руху да вадзіцеля гэтага віду транспарту, можа, варта прымяняць тыя ж меры пакарання, што і да матацыкліста. Гэта павысіць дысцыпліну руху. Вядома, кожнаму вадзіцелю не захочацца мець справу з аўтаінспекцыяй за які-небудзь недазволены абгон транспарту. Лепш акуратна ездзіць на машыне, чым страціць на пэўны тэрмін права на кіраванне ёю.

Загляніце сягоння ў сельскую мясцовасць. Там цяжка знайсці калгасны двор, сям'я якога б не мела адзін або два веласіпеды. Гэты від транспарту стаў самым масавым на вёсцы. За рулём веласіпеда ўбачыш і калгасніка, і рабочага, і вучня. Аднак, чамусьці прынята, што прапаганда правіл руху па вуліцах і дарогах — гэта справа толькі міліцыі. У баку застаюцца ад гэтага і нашы работнікі культурна-асветных устаноў. Мала хто можа пахваліцца, што па ініцыятыве Дома культуры альбо клуба была прачытана на гэту тэму лекцыя, праведзена гутарка, аформлена наглядная агітацыя.

На заднім плане гэтая тэма стаіць і ў школе. Згодна вучэбнай праграмы, калі вучань пачатковых класаў не вывучыць, напрыклад, казку пра рэпку альбо лісіцу, дык яму за гэта ставяць «кол». А хіба не так важна, каб вучань добра ведаў правілы руху па вуліцы альбо па дарозе, па якой ён ходзіць кожны дзень?

З кожным годам на нашых дарогах павялічваецца інтэнсіўнасць руху транспарту, узрастае яго хуткасць, паяўляюцца ўсё новыя і новыя маркі машын. Гэта патрабуе ад уладальнікаў веласіпедаў і мапедаў цвёрдага ведання азбукі вулічнага і дарожнага руху. Прапаганду гэтых ведаў трэба весці не толькі адной аўтаінспекцыі, а і культурна-асветным установам і органам народнай асветы.

Алесь МАХНАЧ.

У 14 кіламетрах ад горада Барысава на беразе Бярэзіны ля вёскі Студзёнка пастаўлены помнік рускім воінам, якія змагаліся тут у 1812 годзе. Помнік створаны мінскім скульптарам М. Рыжанковым.

Фота М. Мінковіча і Л. Эйдзіна.

КОНКУРС НА ПАЛІТЫЧНЫ ПЛАКАТ

У мэтах шырокага прыцягнення мастакоў да стварэння палітычных плакатаў на тэмы, якія прапагандуюць рашэнні XXII з'езда партыі і Праграму КПСС, Беларускае дзяржаўнае выдавецтва об'яўляе з 1 лістапада 1962 г. па 25 лютага 1963 года адкрыты конкурс на лепшы мастацкі плакат.

Прадстаўляемыя на конкурс плакаты павінны паказваць кіруючую і накіроўваючую ролю Камуністычнай партыі ў жыцці нашага грамадства, мабілізоўваць працоўных на барацьбу за стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма.

Сатырычныя плакаты павінны быць накіраваны супраць гультаёў, парушальнікаў працоўнай дысцыпліны, марнатраўства і безгаспадарчасці, усяго таго, што перашкаджае камуністычнаму будаўніцтву.

У конкурсе могуць прыняць удзел усе жадаючыя.

Прадстаўленыя на конкурс плакаты павінны быць закончанымі творамі, выкананымі на паперы фарматам 60 × 84, 60×92, 70×92 і 84×108 см. На лісце трэба пакінуць чыстыя белыя палі не менш 3 см з кожнага боку.

Плакаты могуць выконвацца ў рознай тэхніцы: акварэль, гуаш, тэмпера, аловак, фотамантаж.

Арыгінал прадстаўляецца пад дэвізам, абазначаным у левым верхнім кутку на палях планшэта. Прозвішча, імя і імя па бацьку і адрас аўтара ўказваюцца ў асобным заклееным канверце пад тым жа дэвізам.

Апошні тэрмін прадстаўлення плакатаў — 25 лютага 1963 года. Для іншагародніх аўтараў апошнім тэрмінам з'яўляецца дата адпраўкі арыгінала плаката са штампам паштовага аддзялення, але не пазней 25 лютага 1963 года.

За лепшыя плакаты ўстанаўліваюцца наступныя прэміі:

адна першая	—	400 рублёў,
адна другая	—	300 рублёў,
тры трэція	— па	200 рублёў,
тры заахвочвальныя	— па	100 рублёў.

Вынікі конкурсу будуць апублікаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва».

У КЛУБЕ РАБОЧАЙ МОЛАДЗІ

— Якія творы пішуць беларускія пісьменнікі? — такое пытанне зацікавіла навучэнцаў школы рабочай моладзі № 13 горада Мінска.

Юнакі і дзяўчаты вырашылі запрасіць да сябе ў госці пісьменнікаў. Днямі адбылася такая сустрэча. Пра новыя кнігі празаікаў і паэтаў, пра творчыя задумы беларускіх пісьменнікаў расказаў Алесь Кучар. Затым з чытаннем вершаў і баек выступілі паэты Мікола Аўрамчык, Уладзімір Корбан і Рыгор Рэлес.

Тэатр у Лельчыцах

У гарадскім пасёлку Лельчыцы часта выступаюць артысты з Мінска і абласных гарадоў рэспублікі. Нядаўна тут пабываў калектыў Бабруйскага драматычнага тэатра. Артысты прывезлі спектаклі «Кухарка замужам» А. Сафронава і «Дзіўны дом» П. Васілеўскага.

Камедыю беларускага драматурга А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце» паказалі нядаўна ў Лельчыцах і ў саўгасе «Буйнавічы» артысты Гомельскага абласнога драматычнага тэатра.

А. КАРПОВІЧ.

МУЗЫЧНЫ ІНСТРУМЕНТ У ТРЫ ПАВЕРХІ

Шэсць чыгуначных пульманаўскіх вагонаў запатрабаваліся для дастаўкі гэтага грузу з Чэхаславакіі ў Мінск.

Фірма «Лінга» вырабіла для Беларускай дзяржаўнай філармоніі адзін з буйнейшых канцэртных арганаў на 67 рэгістраў. Вышыня яго 9, а шырыня — 15 метраў. Інструмент складаецца з 6,5 тысячы медных і драўляных трубак.

Буйны чэхаславацкі спецыяліст прафесар Іржы Рэйнбергер у пісьме, прысланым Белдзяржфілармоніі, паведамляе, што на яго думку, інструмент атрымаўся ўдалы.

Для мантажу і настройкі аргана з Чэхаславакіі неўзабаве прыбудзе брыгада мантажнікаў.

Пасля ўводу ў строй новай канцэртнай залы, якая разлічана на 1.100 месц, Белдзяржфілармонія намячае правесці рад вечароў арганнай музыкі з удзелам савецкіх і зарубежных музыкантаў.

БЕЛТА.

ОЙ, ДНЯПРО, ДНЯПРО...

Фота М. МІНКОВІЧА.

АДН

ІХ НОРАВЫ, ІХ МАРАЛЬ

«ПАЛЮБІЦЕ НАС, КАЛІ ЛАСКА!»

Аршынныя загалоўкі ў японскіх газетах, фатаграфіі на цэлую паласу ў ілюстраваных часопісах, шматлікія перадачы па радыё і тэлебачанню паведамляюць, апісваюць, паказваюць здымкі новага «кінашэдэўра» «Палёт з Асіі», што ствараецца ў Японіі буйнэй японскай кінафірмай «Дайэй» і галівудскай кампаніяй «Хехт Прадакшнс». Што ж гэта за фільм, які адна з японскіх буржуазных газет ахарактарызавала, як «эпічнае апавяданне аб япона-амерыканскай дружбе»?

У Японіі на амерыканскай ваеннай базе Асія служаць тры амерыканскія лётчыкі — звычайныя «джы-ай». Аднойчы на базе прымаюць сігнал трывогі ад японскіх рыбакоў, якія тонуць, і тры амерыканцы ў люты шторм ляцяць іх выратоўваць. Пасля галавакружальнага палёту над разбушаваным акіянам, страшных скачкоў з верталёта ў ваду і іншых цыркавых трукаў, выратаваных рыбакоў прывозяць на базу. У фінале буйным планам даюцца сентыментальныя абдымкі ўдзячных японцаў і замілаваных уласнай высакароднасцю амерыканцаў.

Наколькі немудрагелісты змест фільма «Палёт з Асіі», настолькі ж немудрагелістая і яго ідэя: на 250 базах ЗША ў Японіі знаходзяцца некалькі дзесяткаў тысяч анёлаў у форме арміі ЗША, якія толькі і думаюць пра дабрабыт японцаў.

Аднак наўрад ці пасля прагляду фільма расчуленыя японцы кінуцца да амерыканскіх ваенных баз, каб абняць сваіх добразычліўцаў. І не толькі таму, што японцы добра разумеюць, якой небяспекаю пагражаюць ім базы ЗША, калі імперыялісты развяжуць новую вайну і па гэтых базах будзе нанесены ўдар у адказ. Амерыканскія ваенныя базы прынеслі ўжо японскаму народу незлічоныя няшчасці. Па прыклады хадзіць не далёка. Возьмем тую ж Асію — вёсачку на паўночным узбярэжжы вострава Кюсю, дзе адбываецца дзеянне фільма.

Жыхарам Асіі, якія займаюцца сельскай гаспадаркай і рыбалоўствам, у пэўным сэнсе «пашанцавала»: ЗША стварылі ваенна-паветраную базу і артылерыйскую батарэю на тэрыторыі ранейшага аэрадрома, і таму амерыканскія салдаты не зганялі сялян з зямлі, не разбуралі іх дамы і не палілі пасевы, як гэта было ў іншых месцах Японіі, дзе будаваліся базы ЗША. У Асіі амерыканцы толькі высеклі лясную паласу, якая ахоўвала палі сялян ад халодных вятроў, што ідуць з кантынента. Які ж уплыў гэта аказала на жыццё мясцовых сялян?

Перш за ўсё рэзка скарацілася ўраджайнасць іх палёў. «Халодныя паўночныя вятры, якія «джы-ай» пусцілі на нашы палі, панеслі з сабой нашы прыбыткі», — гавораць цяпер сяляне Асіі. Разарылася 70 працэнтаў гаспадарак, а іх уласнікі вымушаны былі пакінуць вёску. У яшчэ горшым становішчы аказаліся рыбакі. Амерыканская артылерыйская батарэя праводзіць вучэбную страляніну ў заліве, дзе раней рыбакі лавілі рыбу. Страляніна пазбавіла рыбакоў магчымасці выходзіць у мора. Рыбацкія гаспадаркі таксама раскіданы.

Гэтыя факты, вядома, не знайшлі адлюстравання ў фільме. Але яны вядомыя японскаму народу. Ён ведае, што па ўсёй краіне ў сялян «адчужана» 330 тысяч гектараў зямлі; на іх размясціліся амерыканскія базы. Ён ведае, што, апрацоўваючы гэтую зямлю, можна было б штогод збіраць дадаткова два мільёны коку (коку — 180 кілаграмаў) рысу. Гэтага дастаткова, каб пракарміць 2,5 мільёна чалавек на працягу года. Японскі народ ведае, што з-за амерыканскай марской страляніны і вучэнняў рыбакі штогод трацяць каля аднаго мільярда іен.

За рамкай ідылічных кадраў фільма «Палёт з Асіі» застаўся і другі бок «дзейнасці» амерыканскіх салдат у Японіі, пра які красамоўна гаворыць крымінальная статыстыка. У сярэднім больш 20 злачынстваў за дзень — забойстваў, гвалтаў, абрабаванняў — робяць салдаты арміі ЗША ў Японіі. Прыкладна 50 тысяч японцаў ужо загінулі ад рук амерыканскіх салдат. За год 30 тысяч японскіх жанчын аказваюцца ахвярамі амерыканскіх гвалтаўнікоў!

Амерыканскі аэрадром у Асіі абнесены калючым дротам. На ім праз роўныя прамежкі прымацаваны дошкі з надпісам: «Японцам уваход забаронены» А паверх гэтых слоў нейчая размашыстая рука вывела крэйдаю: «Янкі, гоу хоум!» Такі кадр быў бы праўдзівай канцоўкай для фільма аб амерыканскіх ваенных базах у Японіі. Але яго не будзе ў фільме «Палёт з Асіі», які ставіцца па заказе Пентагона галівудскімі бізнесменамі і іх паслужлівымі японскімі партнёрамі.

«Палюбіце нас, калі ласка!», — гаворыць японцам амерыканская ваеншчына. А японцы адказваюць: «Гоу хоум!»

Іван КРЫЛОЎ.

КАЛІБАН СУПРАЦЬ ШЭКСПІРА

Ці можа на зямлі адбыцца нешта зусім неверагоднае? Ці магчыма, скажам, каб звычайны певень замест свайго «кукарэку» заквакаў раптам жабаю? Ці каб які-небудзь літаратурны персанаж публічна асудзіў творчасць свайго аўтара і забараніў яму пісаць надалей?

Наконт пеўня — не скажу, не назіраў. Але што датычыць літаратурнага прыкладу, дык ён не выдуманы. Пацярпеў пры гэтым Шэкспір. На яго накінуўся з абвінавачваннямі Калібан, які ўвасабляе тупую і злосную сілу ў драме «Бура». Калібана абурае трагедыя «Атэла». Там цёмнаскуры маўр асмельваецца кахаць белую, як снег, Дэздэмону. Мала таго: ён душыць сваю беласкурую жонку. Не, Калібан ніколі б не напісаў такога, нават калі б умеў пісаць.

І вось аддадзен загад забараніць шэкспіраўскую трагедыю. Не ўспамінаць пра яе на ўроках літаратуры. Не чытаць яе нават дома, таму што твор гэты яўна падрыўнога характару. Ён, безумоўна, дае небяспечны прыклад цёмнаскураму насельніцтву Паўднёва-Афрыканскай Рэспублікі, дзе і выдадзены гэты загад. Што, калі бяспраўныя негры абыдуцца са сваімі белымі прыгнятальнікамі так, як Атэла з Дэздэмонаю?

Каб гэтага ненарокам не адбылося — і накладзена забарона на вялікую трагедыю. Толькі зусім распеpазаны дзікун Калібан мог выступіць з такой забаронаю. У сучаснай Паўднёва-Афрыканскай Рэспубліцы гэтую няўдзячную працу ўзяў на сябе ўрад Фервурда. У яго складзе, праўда, ніхто не ходзіць голы, як іх даўні літаратурны правобраз. І сам Фервурд і яго бліжнія носяць рэспектабельныя смокінгі і цыліндры, але пад гэтаю абалонкаю тоіцца ўсё той жа Калібан — тупы, дзікі і злосны.

Няма нічога дзіўнага ў тым, што Калібану-Фервурду не па душы творчасць вялікага Шэкспіра. Ён хацеў бы перапісаць шэкспіраўскія п'есы. Яму больш прыйшлося б па душы, калі б Дэздэмона задушыла Атэла. Тады ўсё стала б на сваё «законнае» месца. І Фервурд, вядома, рэкамендаваў бы такое чытанне.

Толькі дарэмныя, бадай, усе гэтыя злосныя выхадкі. Пеўню не заквакаць жабаю, як бы ён ні стараўся, а Калібану не адняць славы ад Шэкспіра.

Б. ДУНАЕЎСКІ.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 01358

Друкарня выдавецтва «Звязда».